

Avfallsplan 2025-2032

Gällivare
kommun

**Gällivare
kommun**

Dokumentnamn

Avfallsplan för Gällivare kommun 2025-2032

Dokumenttyp:
Hållbarhetsplaner

Diarienummer:
KS/2024:00151

Beslutad av:
Kommunfullmäktige

Framtagen av:
Nämnd- och utredningsavdelningen
Teknikavdelningen

Beslutad:
KF/2025-06-16 § 105

Giltighetstid:
2025-2032

Innehåll

Inledning	3
Bakgrund	4
Syfte	5
Avgränsning och omfattning	5
Framtagande av avfallsplanen – organisation och samråd	5
Koppling till mål och andra styrande dokument	5
Globala mål	5
EU-mål	6
Sveriges miljö kvalitetsmål	6
Kommunplan	7
Översiktsplan	7
Mål och åtgärder	7
Avfallsförebyggande, avfallsminimering och återanvändning	8
Återvinning och hantering av avfall	14
Bygg- och rivningsavfall	20
Minskning av avfallets giftighet	24
Nedskräpning	27
Styrmedel	29
Kommunikation och information	29
Avfallsföreskrifter	29
Utformning av avfallstaxa	29
Tillsyn	30
Fysisk planering	30
Upphandling	30
Genomförande, uppföljning och utvärdering	31

Bilageförteckning:

Bilaga 1: Nulägesbeskrivning

Bilaga 2: Återvinningsanläggningar

Bilaga 3: Nedlagda deponier

Bilaga 4: Framtida insamlingssystem och anläggningar

Bilaga 5: Uppföljning av tidigare avfallsplan

Bilaga 6: Miljökonsekvensbeskrivning

Inledning

En del i den nödvändiga omställningen av samhället handlar om att bruka jordens resurser mer ansvarsfullt. Detta gäller de förnybara resurserna såväl som de ändliga. I Sverige förbrukar vi förnybara resurser som om vi har fyra jordklot, vilket betyder att redan i början av april varje år har vi gjort slut på årets resurser. De ändliga resurserna återskapas inte och för att leva i linje med definitionen av hållbar utveckling och möjliggöra även för kommande generationer att ha tillgång till dessa resurser så måste en kraftfull hushållning till.

Hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov.

*Brundtlandskommissionen,
Vår gemensamma framtid*

Figur 1: Definitionen av hållbar utveckling, från den så kallade Brundtlandskommissionens rapport Vår gemensamma framtid 1987.

Enligt FN:s resurspanel använder rika länder sex gånger mer resurser och genererar tio gånger större klimatpåverkan än låginkomstländer. Konsumtionen är långt över mänskliga behov och naturens kapacitet. Än så länge finns inga tecken på att utvinningen av jordens naturresurser har nått toppen och börjat minska. Detta har en kraftigt negativ miljöpåverkan och omöjliggör att nå inte bara uppsatta mål inom klimat och biologisk mångfald utan även mänskligt välbefinnande och ekonomiskt välbefinnande. Det är nödvändigt att såväl produktions- som konsumtionsmönster blir mer hållbara med en lägre resursintensitet inom infrastruktur, den byggda miljön, maten och energisektorn.¹

För att uppnå detta är det tydligt att avfallshantering är så mycket mer än källsortering och återvinning. Omställningen handlar om att producera och konsumera färre saker och att de produkter som produceras inte innehåller några farliga ämnen, nyttjas mer effektivt och under längre tid än idag. För att uppnå detta behöver alla arbeta tillsammans, med brett engagemang och nya, innovativa arbetssätt. Avfallsplanen är därför ett kommunkoncerngemensamt styrdokument.

Lagstiftningen på avfallsområdet går fort och sedan Gällivare kommun år 2020 tog fram sin senaste avfallsplan så har mycket hänt:

- Sedan år 2020 finns en skyldighet för kommuner att lämna information till hushållen om avfallsförebyggande åtgärder.
- Kommuner har sedan år 2022 ansvaret över insamling och behandling av returpapper.
- Kommuner har sedan 2023 ansvar för bygg- och rivningsavfall som inte producerats i en yrkesmässig verksamhet.
- Från den 1 januari 2024 sker insamling av bioavfall i Gällivare kommun.

¹ FN:s miljöprogram (2024): Global Resources Outlook 2024: Bend the Trend – Pathways to a liveable planet som resursanvändningstoppar. Internationell resurspanel.

Nairobi. <https://www.resourcepanel.org/sv/rapporter/global-resursutsikter-2024>.

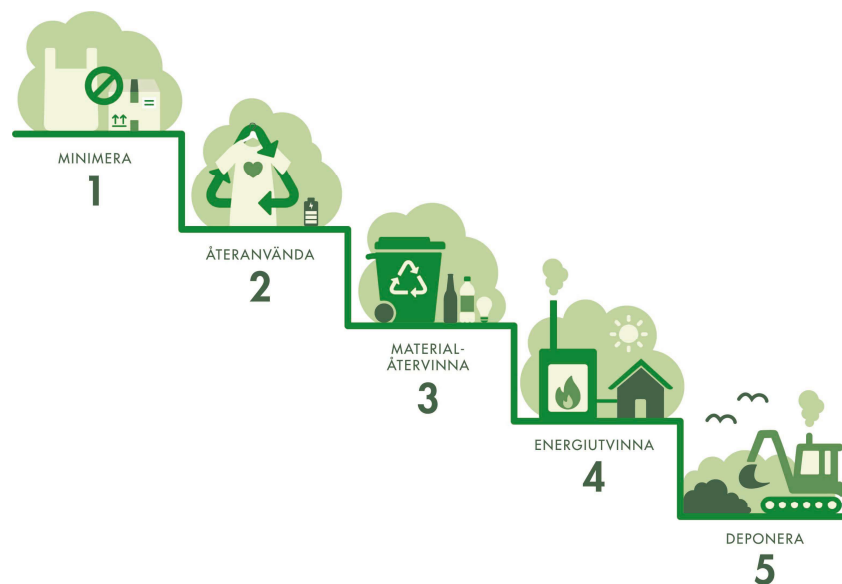
Hämtad 2024-03-19

- Från den 1 januari 2024 har kommunerna tagit över ansvaret för insamlingen av förpackningsavfall från hushåll och vissa verksamheter.
- Från den 1 januari 2026 ska kommuner ordna separat insamling av förpackningar på torg och i parker samt andra populära platser där kommunen har ett renhållningsansvar enligt gaturenhållningslagen.
- Senast den 1 januari 2027 ska insamlingen av förpackningsavfall ske fastighetsnära.
- Från och med 1 januari 2025 ska textilavfall sorteras ut och samlas in separat. Kommunerna är ansvariga för insamlingen.

Bakgrund

Riksdagen beslutade år 1990 att kommunerna ska ta fram kommunala avfallsplaner. Avfallsplanen utgör tillsammans med kommunens lokala avfallsföreskrifter renhållningsordningen för kommunen och ska ses över minst vart fjärde år och uppdateras vid behov. Avfallsplanens innehåll styrs av Naturvårdsverkets föreskrifter om kommunala avfallsplaner om förebyggande och hantering av avfall (NFS 2020:6).

EU:s ramdirektiv för avfall fastställer en avfallshierarki som ska gälla som prioriteringsordning för unionens arbete med avfall. Avfallshierarkin, eller avfallstrappan, anger att avfall i första hand ska minimeras och förebyggas. I andra hand kommer återanvändning av produkter, i tredje hand återvinning av materialet i avfallet. I fjärde hand ska energin i avfallet återvinnas och i sista hand kommer deponering av avfallet. Ju högre upp i avfallstrappan desto mindre påverkas miljön.

Figur 2: EU:s avfallshierarki, från sopor.nu

Syfte

Syftet med Gällivare kommuns avfallsplan är att bidra till omställningen till ett hållbart och resurseffektivt samhälle där avfall förebyggs, material och produkter stannar i kretsloppet och det avfall som ändå uppstår ses som en resurs.

EU:s avfallshierarki ligger till grund för avfallsplanen och åtgärderna ska bidra till att Gällivare kommun förflyttar sig uppåt i avfallshierarkin genom att förebygga avfall, främja återanvändning och underlätta återvinning.

Avgränsning och omfattning

Avfallsplanen omfattar sådant avfall som kommunen ansvarar för, det vill säga det hushållsavfall som uppstår hos invånare samt kommunens egna verksamhetsavfall.

För avfall som kommunen inte ansvarar för ska avfallsplanen innehålla mål och åtgärder för att förebygga och hantera sådant avfall i den utsträckning som kommunen kan påverka detta. Till exempel kan kommunen påverka avfallslämnare genom tillsyn, plan- och bygglov, upphandling, information och samarbeten.

Alla som lever och verkar i Gällivare kommun omfattas av avfallsplanen. Kommunens verksamhet ska vara ett gott exempel och föredöme när det gäller att förebygga och hantera avfall.

Avfallsplanen gäller för åren 2025 - 2032. Utvärdering av avfallsplanen påbörjas år 2030 inför att arbete med kommande avfallsplan som ska gälla från 2033 påbörjas. Av den anledningen sätts 2030 som mållår för avfallsplanens mål.

Framtagande av avfallsplanen – organisation och samråd

Avfallsplanen har tagits fram av en arbetsgrupp bestående av miljöstrateg och miljö- och renhållningsingenjör. Arbetet har förankrats i organisationen genom möten med ledningsgrupper hos kommunens förvaltningar.

Konsultstöd har använts för att genomföra miljökonsekvensbeskrivning av planen.

Under perioden 16 september- 20 december 2024 ställdes förslag till renhållningsordning, inklusive avfallsplan, ut för granskning. Information om utställningen spreds via kommunens olika kanaler. Förslaget fanns tillgängligt via kommunens hemsida samt på kommunhuset. Alla kommunens nämnder, utskott samt styrelser har ombetts att lämna synpunkter på förslaget. Berörda myndigheter, organisationer, större företag med mera har genom remissförfarandet getts möjlighet att lämna synpunkter på förslaget. Hur inkomna yttranden och synpunkter har beaktats i det slutliga förslaget till avfallsplan framkommer i samrådsredogörelsen.

Koppling till mål och andra styrande dokument

Avfallsplanens mål och åtgärder ska, enligt Naturvårdsverkets föreskrift, utgå från de nationella miljökvalitetsmålen, etappmålen samt andra relevanta mål, strategier och planer. Mål och åtgärder ska syfta till att avfallet hanteras enligt EU:s avfallshierarki.

Globala mål

Den 25 september 2015 antog FN:s medlemsländer Agenda 2030, en universell agenda för hållbar utveckling som innehåller sjutton globala mål som ska uppnås till år 2030. De globala målen har i sin tur 169 delmål och drygt 230 globala indikatorer för hur arbetet ska genomföras och följas upp. Flera av målen och delmålen berör på olika sätt resurseffektivitet, konsumtion och avfall.

EU-mål

I EU:s ramdirektiv för avfall finns, förutom avfallshierarkin, bindande mål om minskade mängder avfall och återvinningsmål för hushållsavfall. Separat insamling av bioavfall och textilier blir obligatoriskt. Avfallsdirektivet kommer att påverka svensk avfallshantering avsevärt och under lång tid.

Ramdirektivet innehåller kvantitativa mål för förberedande för återanvändning och återvinning:

- Kommunalt avfall: Förberedelse för återanvändning inklusive materialåtervinning med 55 procent från år 2025, 60 procent år 2030 och 65 procent år 2035.
- Förpackningsavfall: Övergripande mål om 65 procent återvinning till år 2025 och 70 procent till år 2030.
- Deponering av kommunalt avfall: Deponering av maximalt 10 procent kommunalt avfall år 2035.
- Bygg- och rivningsavfall: Förberedandet för återanvändning, materialåtervinning och annan återvinning av icke-farligt byggnads- och rivningsavfall, med undantag av sådant naturligt förekommande material som definierats i kategori 17 05 04 i avfallsförteckningen, ska öka med minst 70 viktprocent, varvid också ska medräknas sådana fall där avfall används som fyllmaterial för att ersätta annat material.²

Sveriges miljö kvalitetsmål

De svenska miljömålen beskriver de kvaliteter som vår miljö och våra gemensamma natur- och kulturreсурser behöver ha för att vara ekologiskt hållbara på lång sikt.

Generationsmålet syftar till att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Avfallshantering, som en konsekvens av samhällets produktion och konsumtion, har avgörande betydelse för möjligheten att uppnå detta mål.

Av de nationella miljömålen är det främst Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö och God bebyggd miljö som rör hållbar avfallshantering. För miljö målet God bebyggd miljö har regeringen fastställt tio preciseringar. En av dessa handlar om hållbar avfallshantering:

"Avfallshantering är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallens påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras."

För att underlätta möjligheterna att nå generationsmålet och miljö målen fastställer regeringen även etappmål inom prioriterade områden. Det finns flera etappmål som berör avfall:

- Förberedande för återanvändning, materialåtervinning och annan återvinning av icke-farligt bygg- och rivningsavfall, med undantag av jord och sten, ska årligen fram till 2025 uppgå till minst 70 viktprocent.
- Senast 2025 ska förberedelse för återanvändning och materialåtervinning av kommunalt avfall ha ökat till minst 55 viktprocent, 2030 till minst 60 viktprocent och 2035 till minst 65 viktprocent.
- Senast år 2023 ska minst 75 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring och biogas tas tillvara.
- Matsvinnet ska minska så att det sammantagna livsmedelsavfallet minskar med minst 20 viktprocent per capita från 2020 till 2025.

² Samma mål finns som etappmål i det svenska miljö målssystemet.

Kommunplan

Kommunplanen är Gällivare kommuns främsta styrdokument och beslutas av kommunfullmäktige. Den är utgångspunkt i nämnders och styrelserns arbete med verksamhetsplaner. Genom samverkan och ett övergripande koncept skapas de bästa förutsättningarna att nå kommunplanens mål. Kommunen har även ett geografiskt områdesansvar där kommunen samverkar, samordnar, informerar och påverkar medborgare, organisationer, företag och myndigheter för att uppnå målsättningarna i kommunplanen.

Nuvarande kommunplan, beslutad av kommunfullmäktige 2023-06-12, har fyra strategiska målsättningar varav en lyder: "Vårt samhälle ger förutsättningar för en livsstil som minskar miljö- & klimatpåverkan". Målsättningen handlar om att Gällivare kommun aktivt ska arbeta för att minska miljö- och klimatpåverkan och underlätta för medborgare att göra miljö- och klimatsmarta val i vardagen. Vidare anger målet att kommunen ska verka för en cirkulär ekonomi som bidrar till att minska klimatpåverkan genom att bland annat öka andel återanvändning och återvinning.

Översiktsplan

Gällivare kommuns översiktsplan är antagen av kommunfullmäktige 2014-11-17. I översiktsplanen beskrivs hur hållbar infrastruktur för avfallshantering skapas enligt följande:

"Med en hållbar avfallshantering används naturresurser mer effektivt och miljöpåverkan minskar både i och utanför kommunen. Avfallshanteringen bör ske mer resurseffektivt och med mindre miljöpåverkan än tidigare. Källsortering, återanvändning, materialåtervinning, biologisk behandling och energitvinnning bör öka medan allt mindre avfall läggs på deponi. System för att få bort matavfallet från våra sopor ska tas fram och mer material ska sorteras ur. Då regeringens mål är att avfallsmängderna ska minska."

Mål och åtgärder

Mål och åtgärder har tagits fram dels utifrån den förra avfallsplanen, dels från olika möten och diskussioner med verksamheterna. Utöver detta har inspiration hämtats från andra kommuners avfallsplaner och myndigheters stöddokument.

Planen innehåller fem målområden:

- Avfallsförebyggande, avfallsminimering och återanvändning
- Återvinning och hantering av avfall
- Bygg- och rivningsavfall
- Minskning av avfallets giftighet
- Nedskräpning

Inom respektive målområde finns ett antal mål. Målen är så långt som möjligt mätbara. För varje mål finns en beskrivning av målet och information om hur det ska följas upp.

För att målen ska nås finns åtgärder till respektive mål. För varje åtgärd anges vilken nämnd/utskott eller styrelse som är ansvarig för åtgärden. Vissa mål har många åtgärder kopplat till sig, andra bara en. I något fall är samma åtgärder kopplade till två mål.

Avfallsförebyggande, avfallsminimering och återanvändning

Enligt EU:s avfallshierarki ska avfall i första hand förebyggas. Det handlar om att förhindra att avfall uppkommer. För att uppnå detta måste hushåll och verksamheter bidra till att minska avfallsmängderna genom medveten konsumtion och hushållning med resurser. Detta kan bland annat ske genom att kunskapen om kopplingen mellan konsumtionsmönster och avfall ökar, förbättrad hushållning med förbrukningsmaterial, matråvaror och textilier med mera inom kommunala verksamheter samt en ökad möjlighet att hyra eller leasa produkter.

Mål: Insamlad mängd avfall per invånare ska vara oförändrad år 2030 jämfört med 2022.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/ Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
Med avfall avses mat- och restavfall, grovavfall och avfall som omfattas av producentansvar för förpackningar och elektroniska och elektriska produkter. <i>Kommentar: Detta mål och målet om att minska mängden mat- och restavfall till år 2030 delar åtgärder.</i>	Kolada ID: U07801 Insamlad total mängd hushållsavfall som skickas till behandling genom återvinning, biologisk behandling, förbränning med energiutvinning eller deponering relaterat till antalet invånare.	2022: 471 kg	Årligen

Mål: Mängden mat- och restavfall ska minska med 25 procent till 2030 jämfört med 2023.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/ Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
Insamlad mängd mat- och restavfall ska minska med 25 procent per person till 2030, jämfört med 2023. Syftet med målet är att öka takten att klättra uppåt i avfallshierarkin. Detta ska till exempel göras genom minskat matsvinn, mindre onödig användning av produkter och utökad utsortering av förpackningar.	Invägd vikt mat- och restavfall på Kavaheden.	Invägd vikt 2023: 3853 ton	Årligen

Åtgärd: Information om avfallsförebyggande och återbruk

Kommentar/Beskrivning: Minst två gånger per år informera och inspirera hushåll och verksamheter om hur och varför det är viktigt att förebygga avfall exempelvis genom att minska matsvinn och ändra konsumtionsbeteenden. Informationen ska även omfatta hur man kan förebygga att förpackningsavfall och returpapper uppstår. Informationen ska alltid finnas tillgänglig på kommunens hemsida.	Ansvarig: KSstu/Teknikavdelningen TopBostäder AB
--	---

Åtgärd: Utred en miljöstyrande avfallstaxa	
Kommentar/Beskrivning: Avfallstaxan kan utformas på olika sätt. Vi ska utreda hur avfallstaxan skulle kunna utformas för att i högre grad vara styrande för att minska uppkomsten av avfall.	Ansvarig: KSstu/Teknikavdelningen
Åtgärd: Öka användningen av RE-playen	
Kommentar/Beskrivning: Genom till exempel ökad information vill vi få fler invånare att lämna och låna fritidsutrustning hos RE-playen.	Ansvarig: KSau/Personalavdelningen, arbetsmarknadsenheten
Åtgärd: Skapa en plattform för kommuninvånarna att dela saker	
Kommentar/Beskrivning: Kommunens bibliotek är ett bra exempel på en delningsplattform och konceptet skulle kunna utvecklas till att inkludera fler produkter.	Ansvarig: KSufku/Avdelning Kultur
Åtgärd: Öka återbruket på Kavaheden	
Kommentar/Beskrivning: Vi ska fortsätta arbeta för att produkter och avfall som lämnas på återvinningscentralen styrs till återanvändning och förberedelse för återanvändning, till exempel genom återvinningsmarknaden Alltinget, privata aktörer eller andra system.	Ansvarig: KSstu/Teknikavdelningen
Åtgärd: Cirkulera mera på Alltinget	
Kommentar/Beskrivning: Till Alltinget kan såväl privatpersoner som företag och verksamheter lämna och handla vitvaror, möbler och andra begagnade saker.	Ansvarig: KSau/Personalavdelningen, arbetsmarknadsenheten
Åtgärd: Utveckla hämtningen av grovavfall	
Kommentar/Beskrivning: För att underlätta för de hyresgäster som inte har egen bil ska grovavfall hämtas årligen. Möbler och annat som kan återbrukas skickas med fördel till Alltinget. Av totalt 30 bostadsområden ska insatserna i första hand satsas där behoven är som störst.	Ansvarig: TopBostäder AB I samverkan med: KSau/Personalavdelningen, arbetsmarknadsenheten

Åtgärd: Förebygg avfall genom miljötillsynen	
<p>Kommentar/Beskrivning: Informera företag om avfallsförebyggande arbete i samband med tillsynsbesök och andra kontakter med företag.</p> <p>Minst tio tillsynsbesök per år ska aktivt syfta till att förebygga uppkomst av avfall.</p>	<p>Ansvarig: MBR/Miljöavdelningen</p>

Åtgärd: Ta fram rutiner för avfall vid bygglov	
<p>Kommentar/Beskrivning: Vi ska ta fram interna rutiner för hur avfallshantering ska beaktas vid nya bygglovsärenden. Syftet är utveckla samverkan så att vi säkerställer att alla fastigheter har bra lösningar för återvinning (och återbruk) vid ny- och ombyggnationer.</p>	<p>Ansvarig: MBR/Byggavdelningen, KSstu/Teknikavdelningen</p>

Åtgärd: Avsätt ytor för återbruk och avfallshantering i den fysiska planeringen	
<p>Kommentar/Beskrivning: I översikts- och detaljplaneringen ska kommunen avsätta ytor för återanvändningsverksamhet och avfallshantering.</p>	<p>Ansvarig: KSstu/Planavdelningen</p>

Åtgärd: Ta fram en checklista för hållbara evenemang	
<p>Kommentar/Beskrivning: Vi ska ta fram en checklista/rutin för hållbara evenemang. De delar som rör avfall kan till exempel handla om att undvika engångsmaterial och att förbättra sorteringsmöjligheterna.</p> <p>Vid större evenemang är ofta nedskräpningen extra stor. Vid sådana tillfällen är det viktigt att sorteringsbehållare placeras ut och att besökarna informeras om hur de ska sortera.</p>	<p>Ansvarig: KSau/Tillväxt & Attraktivitetsavdelningen</p>

Åtgärd: Filmer till mellanstadieelever	
<p>Kommentar/Beskrivning: Ta fram filmer som passar till exempel mellanstadieelever för att berätta om avfallsförebyggande och avfallshantering.</p>	<p>Ansvarig: BoU-nämnden</p>

Mål: Förebygg och minimera avfall i kommunens verksamheter.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/ Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
Kommunens verksamheter ger upphov till mycket avfall. Det är viktigt att vi föregår med gott exempel och bedriver ett aktivt arbete för att förebygga och minimera det avfall som uppstår.	Följs upp genom genomförda åtgärder.		Årligen

Åtgärd: Avfallsutbildning för all personal

Kommentar/Beskrivning: Kunskapen om avfall och resurshushållning ska öka genom att ta fram och erbjuda en avfallsutbildning till all personal.	Ansvarig: KSau/Nämnd- och utredningsavdelningen
--	--

Åtgärd: Höj kunskapen om avfallsförebyggande upphandling

Kommentar/Beskrivning: Höj kunskapen om avfallsförebyggande upphandling och cirkulär ekonomi hos upphandlare, behöriga beställare och inköpsordnare.	Ansvarig: KSau/Ekonomiavdelningen, inköpsenheten
--	--

Åtgärd: Ta fram checklistor/inköpsrutiner om avfallsförebyggande upphandling

Kommentar/Beskrivning: Vi ska ta fram inköpsrutiner för förvaltningar och bolag så att det finns checklistor för olika fokusområden/kategorier för att förebygga avfall vid upphandling. Syftet är att utveckla krav vid kommunens upphandlingar för att förebygga avfall och minska mängden avfall. Mängden emballage är en aspekt att titta på, vilket till exempel kan uppnås genom att köpa städkemikalier och livsmedel i större förpackningar. Likväl kan det handla om att sluta köpa saker som inte behövs alls, eller minska utbudet av till exempel kemikalier.	Ansvarig: KSau/Ekonomiavdelningen, inköpsenheten
--	--

Åtgärd: Förläng livslängden på kommunens IT-utrustning**Kommentar/Beskrivning:**

Vi ska ta fram en e-utbildning om hur man bäst gör för att vårda sin IT-utrustning för att förlänga dess livstid. Utbildningen ska ligga på Guideportalen (InfoCaption) och ingå som en del i "Introduktion till IT-arbetsplats".

Ansvarig:

Ksau/IT-avdelningen

Åtgärd: Ta fram rutin för att förebygga IT-avfall**Kommentar/Beskrivning:**

Vi ska ta fram en kommunkoncerngemensam rutin för att förebygga IT-avfall och minska miljöpåverkan. Rutinen ska även beskriva hur IT-utrustning i kommunen ska köpas in och fördelas för effektivast användande.

Ansvarig:

KSau/IT-avdelningen

Mål: Mängden engångsartiklar i kommunens verksamheter ska minska.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/ Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
Den största miljö- och klimatpåverkan i en produkts liv sker i absoluta merparten av fallen vid tillverkningen av produkten och utvinningen av de råvaror produkten är tillverkad av. Att minska användningen av engångsmaterial är lönsamt – både för miljön, budgeten och i många fall för stadens personal och brukare i form av verksamhetsförbättringar och förbättrad arbetsmiljö.	Följs upp genom genomförda åtgärder.		Årligen

Åtgärd: Minska användningen av engångsartiklar**Kommentar/Beskrivning:**

I kommunens verksamheter förekommer engångsartiklar på en mängd platser och till en mängd ändamål. Vissa av dessa kan vara olämpliga att ta bort, men en översyn behöver göras för att minska denna användning.

Ansvarig:

Samtliga nämnder/utskott och kommunala bolagsstyrelser

Mål: Återanvändning av möbler och andra produkter ska öka inom kommunkoncernen.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/ Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
När en bytesplattform för möbler och andra inventarier skapats är det	Möjliga indikatorer är antal transaktioner via kommun-		Årligen

möjligt att följa upp målet om återanvändning av möbler.	koncernens återanvändningsportal, antal artiklar och ekonomiskt värde samt värde för motsvarande nyinköp.		
--	---	--	--

Åtgärd: Skapa intern bytestplattform för möbler

Kommentar/Beskrivning:

Organisera ett internt webbaserat återbrukssystem för kommunens verksamheter på intranätet. I första hand ska systemet omfatta möbler, men även andra kontorsinventarier kan bli aktuella.

Ansvarig:

KSau/Stöd- och utvecklingsförvaltningen

Åtgärd: Upphandla arbetskläder som kan återanvändas

Kommentar/Beskrivning:

Textilproduktion kräver stora mängder resurser som inte syns i den slutliga produkten. Utöver råvarumaterial används också resurser i form av energi, kemikalier och vatten för att framställa både fibrer, garn, tyg och den textila produkten. Resursanvändningen och produktionens utsläpp till vatten, mark och luft har stor påverkan på miljö och klimat i både produktionslandet och globalt.

Den viktigaste åtgärden för att minska miljöpåverkan från textilkonsumtionen är att förlänga livslängden på de textilprodukter som redan är tillverkade. Genom att fördubbla livslängden på ett plagg minskar klimatpåverkan och vattenanvändning med nästan 50 procent.

Ansvarig:

KSau/Ekonomiavdelningen, inköpsenheten

Mål: Matsvinnet från de kommunala verksamheterna ska minska med 20 procent till år 2030 jämfört med 2023.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/ Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
Avser förskolor, skolor och äldreboenden.	Följs upp genom årliga svinmätningar		Årligen

Åtgärd: Minska matsvinnet

Kommentar/Beskrivning:

Matsvinnet ska minska genom regelbunden riktad information om hur man undviker att matavfall uppstår och andra aktiva insatser.

Ansvarig:

Socialnämnden,
BoU-nämnden,
Matlaget/kostorganisation

Återvinning och hantering av avfall

Det avfall som trots arbete med avfallsminimering och återvinning uppkommer ska hanteras så att resurserna i materialet kan nyttjas på mest effektiva sätt. Avsikten är att så lite som möjligt ska hamna i restavfallet (gröna tunnan) och gå till energiutvinning. För att detta ska ske så behöver insamlingen av olika fraktioner fungera på bästa sätt; matavfall, förpackningar, returpapper, textil och så vidare. Det är viktigt att öka och förbättra källsorteringen för att få renare fraktioner som är lättare att återvinna och på så sätt även öka materialåtervinningen.

Det restavfall som slängs i de gröna tunnorna kallas också brännbart avfall och används för energiåtervinning i fjärrvärmeverk. Det finns idag ingen bränslebrist i Norrbotten och omhändertagande av brännbart avfall är en kostnad för kommunen. Ökad återvinning och utsortering av material som faller under producentansvar kan leda till minskade mängder brännbart avfall och därmed mindre utgifter för kommunen.

Mål: Andelen kommunalt avfall som samlas in för materialåtervinning, inklusive biologisk behandling ska vara minst 40 procent 2030.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/ Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
Omfattar restavfall, matavfall, grovavfall och avfall som omfattas av producentansvar för förpackningar och elavfall. Slam ingår inte.	Koladanyckeltal ID: U07414 Beräknas genom antal kilogram hushållsavfall som samlats in för materialåtervinning inklusive biologisk behandling dividerat med totalt antal kilogram insamlat hushållsavfall.	2022: 28 %	Årligen

Åtgärd: Information till hushåll, företag och verksamheter om källsortering och återvinning

Kommentar/Beskrivning: Information till hushållen minst två gånger per år hur avfall sorteras och återvinns, varför det ska sorteras och var det ska lämnas. Informationen ska alltid finnas tillgänglig på kommunens hemsida. För att stimulera företag och verksamheter att sortera och återvinna sitt hushållsavfall ska information riktad till företag och verksamheter finnas på kommunens hemsida. För att få underlag till kommunikationsinsatsen kan en plockanalys av avfallet genomföras.	Ansvarig: KSstu/Teknikavdelningen
---	---

Åtgärd: Implementering av fastighetsnära förpackningsinsamling**Kommentar/Beskrivning:**

Enligt ny lagstiftning ska alla kommuner senast januari 2027 ha infört fastighetsnära förpackningsinsamling. Till dess att detta är infört ska befintliga återvinningsstationer fortsätta underhållas.

Ansvarig:

KSstu/Teknikavdelningen

Åtgärd: Öka tillgängligheten till Kavaheden ÅVC**Kommentar/Beskrivning:**

Vi ska utveckla tillgängligheten till Kavahedens återvinningscentral för att möta invånarnas behov.

Ansvarig:

KSstu/Teknikavdelningen

Åtgärd: Dialog med landsbygden**Kommentar/Beskrivning:**

Avfallsfrågor tas upp vid minst ett möte årligen vid landsbygdsutvecklingens möten.

Ansvarig:

KSau/Tillväxt och Attraktivitetsavdelningen, KSau/Särskild samordnare, MBR/Miljöavdelningen

Åtgärd: Öka företagens källsortering genom tillsyn**Kommentar/Beskrivning:**

I samband med tillsynsbesök hos minst tio företag per år ska vi uppmärksamma källsorteringsmöjligheter för återvinningsmaterial och hantering av farligt avfall.

Ansvarig:

MBR/Miljöavdelningen

Åtgärd: Källsortering i offentliga miljöer**Kommentar/Beskrivning:**

Vi ska säkerställa att ändamålsenlig insamling av restavfall samt förpackningar finns på allmänna platser, till exempel torg och parker samt på de kommunala rastplatserna.

Sorteringsbehållare i det offentliga rummet ska kompletteras med information till kommuninvånarna om hur de ska sortera.

Ansvarig:

KSufku/Avdelning Ungdom/Fritid

Åtgärd: Öka plaståtervinningen

Kommentar/Beskrivning:

För att minska utsläppen av koldioxid från avfallsförbränningen är det viktigt att mängden plast som förbränns minskar. Vi ska därför undersöka möjligheterna att öka återvinningen av plastavfall, utöver plastförpackningar.

Ansvarig:

KSstu/Teknikavdelningen

Åtgärd: Öka insamlingen av textil

Kommentar/Beskrivning:

Från och med den 1 januari 2025 är det obligatoriskt inom EU att sortera textilavfall separat från annat avfall. Det innebär att textilier ska lämnas in för återanvändning till exempel till second hand om det är helt, rent och funktionsdugligt. Om det är trasigt eller oanvändbart ska det slängas på Kavahedens återvinningscentral i textilbehållaren vid elektronikhuset.

Ansvarig:

KSstu/Teknikavdelningen

Åtgärd: Samverkan och dialog med näringslivet kring industriell symbios

Kommentar/Beskrivning:

Regelbunden samverkan med näringslivet för att föra dialog om utveckling och hitta aktörer som kan samverka för att öka resursåtervinningen (industriell symbios).

Vi ska bedriva ett systematiskt arbete där vi stöttar det lokala näringslivet i att utveckla industriell symbios eller motsvarande innovativa samarbeten som hittar möjligheter att använda avfall från den ena som råmaterial för andra.

Då allt avfall inte är lämpligt att återanvända eller återbruka och det finns många regler kring hur avfall får återvinnas kan samråd behöva ske med MBR/Miljöavdelningen.

Ansvarig:

KSau/Tillväxt och Attraktivitetsavdelningen, KSau/Särskild samordnare, Gällivare Näringsliv AB,

Åtgärd: Digitalisera avfallstjänster

Kommentar/Beskrivning:

Vi ska arbeta för digitalisering av avfallstjänster (slambrunnar, sophämningsdagar samt digitalt stöd för sophämningsentreprenören).

Ansvarig:

KSstu/Teknikavdelningen

Mål: Senast år 2030 ska minst 75 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring och biogas tas tillvara.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/ Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
<p>En stor del av det totala avfallet är biologiskt lättnedbrytbart som till exempel trädgårdsavfall och matavfall. Genom kompostering eller rötning av detta avfall utvinns näring och energi (vid rötning) vilket ger stora miljövinster. Det huvudsakliga syftet med biologisk återvinning är att cirkulera näringsämnen i samhället för att på så sätt sluta kretsloppet.</p> <p>Det svenska etappmålet är 75 procent till år 2023.</p>	<p>Kolada ID: U07414</p> <p>Insamlad och biologiskt behandlad mängd matavfall från hushåll, restauranger, storkök och butiker relaterat till uppskattad total mängd inom kommunen.</p>	2022: 7 %	Årligen

Åtgärd: Öka insamlingen av biologiskt avfall

Kommentar/Beskrivning:

Fortsatt implementering av insamlingen av biologiskt avfall som inleddes 1 januari 2024.

Ansvarig:

KSstu/Teknikavdelningen

Mål: Mängden insamlad fett via fettavskiljare ska senast år 2030 vara 100 ton.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/ Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
<p>Restauranger, storkök, gatukök och bagerier är några exempel på livsmedelslokaler som behöver ha fettavskiljare installerade för att förhindra att större mängder fett går ut i ledningsnätet. Fettavskiljarna ska tömmas årligen.</p>	<p>Mängd insamlad fett på Kavaheden</p>	2023: 49,12 ton	Årligen

Åtgärd: Informera om fettinsamling

Kommentar/Beskrivning:

Genomföra informationskampanj kring vilka som omfattas av regler kring fettavskiljare och hur det genomförs praktiskt.

Ansvarig:

KSstu/Teknikavdelningen, VA-enheten

Åtgärd: Tillsyn och inventering av företag som omfattas av regler om fettavskiljare	
Kommentar/Beskrivning: Genomföra inventering gällande hantering av fett och fettavskiljare. Gäller framför allt restauranger samt butiker i samband med tillsyn.	Ansvarig: MBR/Miljöavdelningen

Åtgärd: Ställ krav på installation av fettavskiljare	
Kommentar/Beskrivning: Utifrån inventering av företag som omfattas av regelverket kring fettavskiljare ska krav ställas på dessa att installera sådana.	Ansvarig: KSstu/Teknikavdelningen, VA-enheten

Åtgärd: Ställ krav på fettinsamling vid bygglov	
Kommentar/Beskrivning: Ta fram rutin som säkerställer att krav på fettavskiljare ställs vid godkännande av bygglov av verksamheter som omfattas av regelverket.	Ansvarig: MBR/Byggavdelningen, KSstu/Teknikavdelningen, VA-enheten

Åtgärd: Dela ut trattar för fettinsamling	
Kommentar/Beskrivning: För att minska mängden fett som spolas ner i avloppen ska vi tillhandahålla "fett-trattar" till hushåll och kommunala verksamheter.	Ansvarig: TopBostäder AB, KSstu/Teknikavdelningen, VA-enheten

Mål: År 2026 sorterar alla kommunens förvaltningar och bolag ut restavfall, matavfall, förpackningar samt kontorspapper och hanterar det på rätt sätt.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/ Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
Sedan ett antal år har många av kommunens verksamheter och lokaler en källsorteringsmöbel. Dock är täckningen inte hundra procentig så komplettering behöver göras.	Följs upp genom genomförda åtgärder.		Årligen

Åtgärd: Källsortering i kommunala fastigheter	
<p>Kommentar/Beskrivning: Säkerställ att ändamålsenlig och enhetlig mat- och förpackningsinsamling samt insamling av returpapper finns i alla kommunala fastigheter, både de med intern och extern verksamhet. Inventera hur sorteringen fungerar idag, identifiera brister och gap.</p> <p>Passa på att ta bort papperskorgar när källsortering införs på arbetsplatser. Källsorteringen ska vara det närmaste och lättaste alternativet för att göra sig av med avfallet.</p>	<p>Ansvarig: Samtliga nämnder/utskott och kommunala bolagsstyrelser</p>

Mål: Minska spridningen av invasiva arter.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/ Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
Invasiva främmande arter sprider sig lätt och påverkar den biologiska mångfalden. Därför är det bra att så snabbt som möjligt ta bort dem. När man gräver upp, klipper av eller transporterar bort dem är dock risken stor att de sprids. Det är därför viktigt att det görs på rätt sätt.	Följs upp genom genomförda åtgärder		Årligen

Åtgärd: Förhindra spridning av invasiva arter	
<p>Kommentar/Beskrivning: Vi ska informera invånarna om varför invasiva arter är ett problem och hur de ska hanteras för att förhindra spridning.</p> <p>I Gällivare har vi inga av de invasiva arter som pekas ut i EU-förordning 1143/2014. Däremot växer det bland annat blomsterlupiner hos oss. För att förhindra spridning av dessa är det viktigt att de inte slängs som trädgårdsavfall utan omhändertas enligt kommunens rutin.</p> <p>TopBostäders fastigheter inventeras med avseende på invasiva arter.</p>	<p>Ansvarig: KSstu/Teknikavdelningen, KSstu/Fastighetsavdelningen, KSufku/Avdelning Ungdom/Fritid, parkenheten, TopBostäder AB</p>

Bygg- och rivningsavfall

Bygg- och rivningsavfall är ett avfallsslag som fått stor uppmärksamhet de sista åren eftersom det tillhör de avfallsslag som har störst miljöpåverkan enligt Naturvårdsverket. Arbete med att minska detta avfall har därför stor positiv effekt på miljön och det är en avfallskategori där det finns mycket att göra för att öka resurseffektiviteten. Arbete med bygg- och rivningsavfall överlappar många gånger avfallshierarkins olika steg och det är svårt att skilja på sådant som handlar om återbruk och materialåtervinning.

Bygg- och rivningsavfall är avfall från byggnadsåtgärder, rivningsåtgärder och anläggningsarbeten och består av till exempel betong, tegel, klinker, trä, glas, metall, spårballast och bitumenblandningar.

Mål: Fram till år 2030 ska mängden bygg- och rivningsavfall ha minimerats.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/ Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
Svenskt etappmål: Förberedande för återanvändning, materialåtervinning och annan återvinning av icke-farligt bygg- och rivningsavfall, med undantag av jord och sten, ska årligen fram till 2025 uppgå till minst 70 viktprocent.	Följs upp genom genomförda åtgärder.		Årligen

Åtgärd: Öka kunskapen om återbruk och återvinning av bygg- och rivningsavfall

<p>Kommentar/Beskrivning: Vi ska bygga upp den interna kompetensen om återbruk och återvinning av bygg- och rivningsavfall.</p> <p>Exempel på aspekter att undersöka är förvaringsutrymme, vilka komponenter som kan återanvändas och vilka ekonomiska incitament som finns.</p>	<p>Ansvarig: MBR/Byggavdelningen, MBR/Miljöavdelningen, KSStu/Teknikavdelningen, KSStu/Fastighetsavdelningen, KSStu/Projektavdelningen, KSau/Ekonomiavdelningen, inköpsenheten, KSau/Personalavdelningen, arbetsmarknadsenheten, Gällivare Näringsliv AB, TopBostäder AB.</p> <p>Samordnas av KSau/Nämnd- och utredningsavdelningen</p>
---	--

Åtgärd: Skapa förutsättningar för återbruk av bygg- och rivningsavfall**Kommentar/Beskrivning:**

Vi ska utreda möjligheten för ökat återbruk av bygg- och rivningsmaterial

Utredningen bör också undersöka möjligheter till samarbete med delar av kommunens näringsliv.

Ansvarig:

KSstu/Teknikavdelningen
KSau/Personalavdelningen,
arbetsmarknadsenheten

Åtgärd: Ta fram checklistor om hantering av bygg- och rivningsavfall**Kommentar/Beskrivning:**

Vi ska ta fram och sprida checklistor/information om hantering av bygg- och rivningsavfall som kan underlätta för verksamhetsutövare/byggherrar att ta sitt ansvar och att göra rätt.

Inom myndighetens ansvarsområde ingår, enligt miljöbalken och plan- och bygglagen ett ansvar om att ge vägledning och information.

Ansvarig:

MBR/Byggavdelningen,
MBR/Miljöavdelningen

Åtgärd: Tillsyn av bygg- och rivningsavfall**Kommentar/Beskrivning:**

Vi ska kontrollera att bygg- och rivningsavfall hanteras enligt gällande lagstiftning, genom att lämna yttranden på inkomna bygg- och rivningslov. Frågan kan även drivas i form av en kampanj eller projekt.

Enligt miljöbalken ansvarar kommunens miljönämnd för den operativa tillsynen över hur avfallet hanteras vid bygg och rivning, vid transporter och på anläggningar. Det sker med stöd av bestämmelser i miljöbalken (MB 1998:808). Miljönämnden kan genom att använda uppgifter från byggnadsnämndens arbete enligt plan- och bygglagen, tillsammans med tillsynsutövning enligt miljöbalken, dock följa och kontrollera hela kedjan vid byggande och rivning från att hitta aktuella rivningsprojekt till inspektion av mottagande av rivningsavfall på till exempel en återvinningsanläggning.

Ansvarig:

MBR/Miljöavdelningen

Åtgärd: Beakta resurshushållning i bygg- och rivningslov samt kontrollplaner**Kommentar/Beskrivning:**

Vid bygg- och rivningslov ska krav ställas så att byggande sker resurseffektivt och att återanvändning och återvinning beaktas vid rivning.

Vi ska kontrollera hanteringen av bygg- och rivningsavfall vid inlämnande av anmälan om rivningsåtgärd och kontrollplan.

Vid slutsamråd och arbetsplatsbesök ska vi ställa frågor utifrån kontrollplan om avfallshantering.

Kommunen kan inte ställa krav på återanvändning av rivningsavfall i kontrollplaner vid rivningslov, men kan informera om avfallshierarkin och ställa frågor om hur man planerar att använda rivningsmaterialet. Byggherren ansvarar för att kontrollplanen innehåller information om vilka byggprodukter som kan återanvändas och hur dessa ska tas om hand.

Ambitionen är att lovpliktiga rivningar som genomförs i kommunen ska ha en kontrollplan där resurshushållning tagits i beaktande.

Enligt plan- och bygglagen ska kommunens byggnadsnämnd utöva tillsyn över hur själva rivningen går till och över formella moment i avfallshanteringen, till exempel inlämnande av anmälan om rivningsåtgärd och kontrollplan. Det sker med stöd av plan- och bygglagen (PBL 2010:900).

Ansvarig:

MBR/Byggavdelningen

Mål: Fram till år 2030 ska mängden bygg- och rivningsavfall från kommunens verksamheter ha minimerats.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/ Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
Vid kommunens egna bygg- och rivningsprojekt är det möjligt att ha högre ambitioner än lagstiftningen.	Följs upp genom genomförda åtgärder.		Årligen

Åtgärd: Inventera innan rivning**Kommentar/Beskrivning:**

Vi ska genomföra återbruksinventering, eventuellt med hjälp av återbrukskonsult, innan renovering och rivning av kommunala fastigheter.

Intern kompetens byggs upp, till exempel genom gemensamma utbildningar.

Ansvarig:

KSstu/Fastighetsavdelningen,
TopBostäder AB
m.fl.

Åtgärd: Ställ miljökrav på demonterbarhet**Kommentar/Beskrivning:**

Vid (upphandling av) nybyggnad och rivningar av kommunens anläggningar ska krav ställas så att byggande sker resurseffektivt och med återanvändning och att återanvändning och återvinning beaktas vid rivning.

Vid nybyggnad, större ombyggnader och renovering av kommunägda lokaler och bostäder ska vi ställa miljökrav på demonterbarhet.

Ansvarig:

KSstu/Projektavdelningen,
KSstu/Fastighetsavdelningen,
TopBostäder AB,
KSau/Ekonomiavdelningen,
inköpsenheten,
respektive beställare

Minskning av avfallets giftighet

Farligt avfall kan skada människor eller miljö om det lämnas på fel ställe. Det får inte hamna bland övrigt avfall eller spolas ner i avloppet utan ska lämnas till särskild insamling. Till farligt avfall räknas allt som kan vara giftigt, cancerframkallande, frätande, fosterskadande, miljöfarligt, smittförande eller brandfarligt.

I Gällivare kommun vill vi att restavfallets och avloppets innehåll av skadliga ämnen ska minska. En viktig del i detta är att farligt avfall lämnas till rätt omhändertagande. I Gällivare är det för hushållen dels på ÅVC Kavaheden och dels på landsbygdens återvinningscentraler. Alla kommunala verksamheter ska lämna farligt avfall till en upphandlad och godkänd mottagare och transportör.

Mål: Farligt avfall ska hanteras säkert.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/ Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
Det farliga avfallet ska hanteras säkert och omhändertas på rätt sätt.	Följs upp genom genomförda åtgärder.		Årligen

Åtgärd: Förbättra invånarnas möjligheter att lämna farligt avfall och elavfall

Kommentar/Beskrivning:

Återvinningscentralernas tillgänglighet ses över för att möjliggöra att farligt avfall lämnas vid fler tillfällen. Andra sätt att förbättra invånarnas möjligheter att lämna farligt avfall och elavfall är genom olika sorters mobila lösningar.

Ansvarig:

KSstu/Teknikavdelningen

Åtgärd: Informera om farligt avfall

Kommentar/Beskrivning:

För att minska farligt avfall som lämnas i restavfallet eller spolas ned i avloppet ska gemensam information riktad till såväl hushåll som företag och verksamheter tas fram.

Informationen ska behandla vad som är farligt avfall, hur man sorterar ut farligt avfall, var det kan lämnas och hur det ska tas omhand. Informationen ska utgå från ett Gällivareperspektiv.

Informationen ska göras på både svenska och engelska.

Ansvarig:

KSstu/Teknikavdelningen,
TopBostäder AB

Åtgärd: Förhindra illegal avfallshantering	
Kommentar/Beskrivning: Vi ska med hjälp av tillsyn bedriva ett systematiskt arbete för att förhindra illegal avfallshantering.	Ansvarig: MBR/Miljöavdelningen

Åtgärd: Höj kunskapen om farligt avfall	
Kommentar/Beskrivning: Vi behöver öka kommunens medarbetares kunskap om vad som räknas som farligt avfall. Vi ska därför ta fram en vägledning och utbildningsmaterial om farligt avfall. Även medarbetare på bolagen ska kunna ta del av utbildningen.	Ansvarig: KSstu/ Teknikavdelningen, KSau/Nämnd- och utredningsavdelningen

Åtgärd: Ta fram rutin för omhändertagande av farligt avfall i kommunala verksamheter	
Kommentar/Beskrivning: Kommunens verksamheter ska ha kännedom om vilket farligt avfall som uppstår och förvissa sig om att hantering, borttransport och omhändertagande sker på rätt sätt. Även smittoförande, stickande och skärande avfall behöver omfattas.	Ansvarig: Samtliga nämnder/utskott och kommunala bolagsstyrelser

Mål: Minskad miljöpåverkan från kommunens egna avfallsbehandlingsanläggningar.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/ Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
Kommunen behandlar avfall och avlopp vid olika anläggningar, varav vissa inte längre är i drift. Olika åtgärder kan genomföras för att minska risken för negativ miljöpåverkan från dessa.	Följs upp genom genomförda åtgärder.		Årligen

Åtgärd: Riskklassa och åtgärda deponier	
Kommentar/Beskrivning: Genomföra riskklassning av de deponier som ej är riskklassade. Utföra åtgärder för aktuella nedlagda deponier enligt resultat från undersökningar som gjorts.	Ansvarig: KSstu/Teknikavdelningen

Åtgärd: Minska slammets farlighet**Kommentar/Beskrivning:**

Vi ska informera om vad som får spolas ned i avloppet för att minska mängden farliga ämnen i slammet.

Ansvarig:

KSstu/Teknikavdelningen
TopBostäder AB

Åtgärd: Utred framtida slamhantering**Kommentar/Beskrivning:**

Vi ska utreda möjliga sätt att hantera slammet för att på bästa sätt omhänderta resursen. Om krav på fosforåterföring införs ska utredningen även svara på hur vi kan uppfylla ett sådant krav.

Ansvarig:

KSstu/Teknikavdelningen, VA-enheten

Åtgärd: Utveckla arbetssätt för omhändertagande av släckvatten**Kommentar/Beskrivning:**

Efter bränder ska släckvatten/spillvatten som räknas som farligt avfall omhändertas.

Ansvarig:

MBR/Räddningsavdelningen

Nedskräpning

Enligt Naturvårdsverkets föreskrift ska avfallsplanen innehålla mål och åtgärder för att förebygga och begränsa nedskräpning. Nedskräpning är ett vitt begrepp som omfattar allt från fimpar och godispapper som slängs i gatumiljö och i parker, till skrotbilar och trädgårdsavfall som dumpas i naturen.

Naturvårdsverkets nationella skräpmätning från 2023 visade att nio av tio skräppartiklar är engångsprodukter av olika slag. Cigarettfimpar svarade för så mycket som 48 procent när man räknar i antal, alltså nästan hälften av allt skräp.

Mål: Minska nedskräpningen.

Beskrivning	Utvärderingsmetod/Nyckeltal	Basår	Tid/när ska uppföljning göras
Andelen av befolkningen som tycker att problemet med nedskräpning är ganska eller mycket litet ska vara minst 58 procent. 2023 var Sverigesnittet på denna fråga 58,2 procent. Snittet för Norrbotten samma år var 64,8 procent.	SCBs medborgarenkät fråga 021_010 Hur stort eller litet problem tycker du att följande saker är i kommunen där du bor? Nedskräpning.	2023: 47,6 %	Vartannat år

Åtgärd: Genomför skräpmätning

Kommentar/Beskrivning:

För att ta reda på nuläget ska skräpmätning genomföras i centrala Gällivare och på andra lämpliga platser enligt SCB:s och Håll Sverige Rents metodik. Att veta hur nuläget för nedskräpningen i kommunen ser ut är avgörande för att kunna sätta mål kopplade till minskad nedskräpning.

Att kartlägga och mäta skräpfrekvensen i kommunen är ett effektivt verktyg för att identifiera vilka åtgärder som ger effekt och ett sätt att följa upp nedskräpningen över tid. Det ger också en möjlighet att identifiera kostnaderna för olika områden vad gäller nedskräpningen. Från och med 2023 ska kommuner enligt förordningen om nedskräpningsavgifter rapportera in sina kostnader för nedskräpning varje år.

Ansvarig:

KSufku/Avdelning Ungdom/Fritid

Åtgärd: Ta fram nulägesanalys och handlingsplan kring nedskräpning

Kommentar/Beskrivning:

Identifiera och inventera problem relaterade till nedskräpning för att kunna utveckla en handlingsplan med åtgärder för att minska nedskräpningen.

Ansvarig:

KSufku/Avdelning Ungdom/Fritid

Åtgärd: Informera om nedskräpning	
Kommentar/Beskrivning: Årliga informationskampanjer om nedskräpning ska genomföras.	Ansvarig: KSufku/Avdelning Ungdom/Fritid

Åtgärd: Arrangera skräpplockardagar	
Kommentar/Beskrivning: Arrangera årliga skräpplockardagar med skolorna, medarbetarna och förtroendevalda.	Ansvarig: KSufku/Avdelning Ungdom/Fritid

Åtgärd: Förbättrad hantering av skrotbilar	
Kommentar/Beskrivning: Ta fram och implementera rutin kring hanteringen av skrotbilar.	Ansvarig: MBR/Miljöavdelningen (samordnande), KSstu/Teknikavdelningen, KSufku/Avdelning Ungdom/Fritid

Åtgärd: Informera om skrotbilar	
Kommentar/Beskrivning: Gå ut med information om hantering av skrotbilar.	Ansvarig: MBR/Miljöavdelningen (samordnande), KSstu/Teknikavdelningen, KSufku/Avdelning Ungdom/Fritid

Styrmedel

Styrmedel är kommunens verktyg för att nå målen och genomföra åtgärder i avfallsplanen.

Styrmedel kan generellt delas upp i administrativa, ekonomiska och informativa styrmedel. Exempel på styrmedel som kommunen förfogar över för genomförandet av avfallsplanen är:

- Kommunikation och information
- Avfallsföreskrifter
- Utformning av avfallstaxa
- Tillsyn
- Fysisk planering
- Upphandling

Genom att använda en kombination av styrmedel kan kommunen nå fram till olika målgrupper för att påverka på olika sätt i syfte att nå avfallsplanens mål. Genom att använda dessa styrmedel på ett medvetet sätt kan arbetet bli mer effektivt. Genom att styrmedel som verkar i samma riktning samordnas i "styrmedelspaket" får de största möjliga effekt.

Kommunikation och information

Information är ett viktigt styrmedel, som har bäst effekt om det kombineras med andra styrmedel. Enskilda individers engagemang är viktigt för att nå avfallsplanens mål vilket också innebär att en förståelse behövs om varför det är viktigt att i första hand förebygga avfall men även hur och varför man sorterar och rent praktisk information avseende hur det ska gå till. Information löpande genom olika kanaler och information med varierat fokus behövs för att hela tiden fånga upp de som inte redan har kunskap eller vet hur avfallshanteringen i kommunen är uppbyggd. Även för att förebygga nedskräpning är information ett viktigt styrmedel.

Avfallsföreskrifter

Ett av de styrande dokumenten för att reglera avfallshanteringen lokalt är den kommunala renhållningsordningen som består av en avfallsplan och lokala föreskrifter om avfallshantering.

De lokala avfallsföreskrifterna är kommunens verktyg för att styra och utveckla avfallshanteringen. Då det kommunala avfallsansvaret är begränsat till kommunalt avfall riktar sig föreskrifterna framförallt till alla som ger upphov till kommunalt avfall. De innehåller information om kommunens och fastighetsinnehavarnas ansvar för avfallshantering, bestämmelser om hur avfallet ska sorteras, vilka fraktioner som hämtas vid fastigheten samt förutsättningar för hämtning och transport av kommunalt avfall.

Föreskrifterna anger dessutom vad som gäller vid undantag från renhållningsordningen. Exempelvis uppehåll från hämtning, förlängt tömningsintervall för slam eller gemensam avfallsbehållare med närliggande fastighet.

Utformning av avfallstaxa

Avfallstaxan är ett ekonomiskt styrmedel som kommunen kan använda för att styra konsumtion och beteende mot en hållbar utveckling. Den kommunala avfallstaxan är baserad på självkostnadsprincipen, däremot ger miljöbalken utrymme att ta ut avgifter på ett sådant sätt att återanvändning, återvinning eller annan miljöanpassad avfallshantering uppmuntras.

Avgifternas storlek varierar med hänsyn till boendeform, hämtningsintervall och storlek på kärl.

En miljöstyrande avfallstaxa stimulerar invånarna att minska avfallsmängderna generellt, öka källsorteringen och minska mängden avfall till förbränning.

Avfallstaxan revideras varje år och antas av kommunfullmäktige.

Tillsyn

Tillsyn är ett styrmedel för påverkan hos verksamheter och företag. En felaktig hantering av avfall kan vara ett stort resursslöseri, ett miljöproblem och leda till olägenheter för både hälsa och miljö.

Tillsynsmyndigheterna kan ställa krav på åtgärder och egenkontroll vid tillståndsgivning och tillsyn samt ge vägledning för att främja en hållbar utveckling. Bestämmelser om tillsyn finns i 26 kap. miljöbalken och i miljötillsynsförordningen (2011:13).

Vid tillsynsbesök kan möjligheten att påverka för förbättrad avfallshantering ske genom att ställa frågor om företagsavfallslösning och också kunna anmärka på om avfallshanteringen är alltför bristfällig exempelvis avseende farligt avfall. Möjligheten kan användas i den mån det är praktiskt möjligt och om misstanke föreligger om att avfallshanteringen är undermålig.

Fysisk planering

I samband med fysisk planering och uppförande av ny bebyggelse finns möjlighet att redan från start ha en god planering för avfallshanteringen. Byggnader och anläggningar kan planeras och dimensioneras med modern hantering i åtanke, vilket kan ge bättre källsortering, bättre miljö och bättre arbetsmiljö samt medföra bra lokaliseringar för bostäder.

Hantering av avfall medför stora transportbehov och kräver ett vägnät med god framkomlighet för de fordon som normalt används.

En god estetisk utformning av anläggningar för avfallshantering är också viktigt då det påverkar människors beteende och vilja till att sortera sitt avfall

Upphandling

Genom att ställa krav på avfallsminimering i upphandlingar och vid inköp kan kommunen minska avfallsmängderna samt öka återanvändning och återvinning. Metoder ska utvecklas för att upphandlingar ska genomföras så att de styr mot minskade avfallsmängder.

De kommunala verksamheterna kan i sin tur jobba aktivt för att minimera uppkomsten av avfall, öka återbruket, öka återvinningen och minska avfallets farlighet. Exempelvis genom att se över möjligheten till att reparera istället för att köpa in ny utrusning eller att hitta miljövänligare alternativ till de kemikalier som används.

Genomförande, uppföljning och utvärdering

Avfallsplanens genomförande har en direkt koppling till uppfyllande av kommunens övergripande målstyrningsdokument. Genom att arbeta med avfallsplanens åtgärder bidrar kommunens verksamheter till ett samhälle som ger förutsättningar för en livsstil för kommunens invånare som minskar miljö- och klimatpåverkan.

I arbetet med genomförandet av avfallsplanen behöver respektive avdelning inkludera de åtgärder man är ansvarig för i budget- och planeringsprocessen. I samband med detta bestäms också hur respektive åtgärd ska följas upp.

Uppföljning av avfallsplanen sker årligen, under kvartal 2. Uppföljningen sker på målen, som i de flesta fall är mätbara. Dessutom görs en kvalitativ uppföljning av åtgärderna för att säkerställa att aktuella åtgärder leder till måluppfyllelse. Resultatet och analysen av uppföljningen av planens mål och åtgärder presenteras för särskilt berörda ansvariga politiker. Om analys visar att mål inte nås trots att åtgärder genomförts så kan fler åtgärder behövas.

Vartannat år genomför SCB en nationell medborgarenkät där vissa frågor behandlar invånarnas uppfattning om avfallshanteringen. Resultaten från denna enkät ska också användas i uppföljningen av avfallsplanen.

Stöd- och utvecklingsförvaltningen är ansvarig för den samlade uppföljningen av avfallsplanens mål med stöd av samtliga förvaltningar/avdelningar och berörda bolag.

Utvärdering av avfallsplanen påbörjas år 2030 inför att arbete med kommande avfallsplan som ska gälla från 2033 påbörjas. Av den anledningen sätts 2030 som målår för avfallsplanens mål.

Bilaga 1. Nulägesbeskrivning

Befolkning och hushållsstruktur

I december 2023 var befolkningmängden i Gällivare 17 330 invånare. Befolkningen har minskat under en längre tid. Befolkningstätheten är knappt 1,1 personer per km². I kommunens målstyrning finns det ett övergripande mål om att Gällivare kommun på sikt ska öka befolkningen till 20 000 invånare.

De flesta, 82 procent, bor i tätort och resterande 18 procent bor på landsbygden, se tabell 1. De flesta, 55 procent, bor i ensamhushåll. 41 procent är sammanboende med eller utan barn och 4 procent tillhör någon annan typ av hushåll.¹

Tabell 1. Boende i Gällivare tätort och större byar 2020.²

Ort	Antal personer
Gällivare	10 929
Koskullskulle	1 193
Malmberget västra	927
Malmberget östra	397
Hakkas	361
Repisvaara	284
Tjautjas	250

Boendeformerna i kommunen 2023 fördelar sig enligt följande, se tabell 2:

Tabell 2. Boendeformer i Gällivare, 2023.

Boendeform	Antal
Helårsbostäder i småhus	4548
Flerbostadshus inkl. specialbostäder	4993
Fritidshus	2200

Näringsliv

De största arbetsgivarna var år 2022 Gällivare kommun med ca 1 975 anställda och LKAB med 1 175 anställda. Som trea kommer Boliden Mineral med 925 anställda. Region Norrbotten kommer på fjärde plats med 825 anställda.³

Insamlingssystem

Insamling och borttransport av avfall utförs av Samhällsbyggnad- och teknikförvaltningen. Hushåll och fritidshus lämnar sitt avfall i kärl vid

¹ <https://kommunsiffror.scb.se/?id1=2523&id2=null> Hämtad 2024-04-04

² <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/markanvandning/tatorter-och-smaorter/>

Uppdateras vart femte år. Hämtad 2024-04-04

³ <https://www.regionfakta.com/norrbottens-lan/norrbottens-lan/gallivare/arbete1/kommunens-15-storsta-arbetsgivare/> Hämtad 2024-04-04

fastigheten. Kommunen har en sidlastande sopbil som tömmer kärnen. Kärnen töms i olika intervall från en gång var fjärde vecka till var åttonde vecka. Matavfall töms varannan vecka under sommarhalvåret men en gång per månad under vinterhalvåret, samtidigt som restavfallet. Företag och verksamheter kan lämna sitt avfall i kärn som töms enligt abonnemang allt från tre gånger per vecka till som minst en gång per månad. Verksamheter på landsbygden har samma tömningsintervall som villor och fritidshus. Avstånden för hämtning av hushållsavfall är långa på grund av den stora landsbygden. Avfolkningen på landsbygden resulterar i långa transporter där förhållandevis små avfallsmängder samlas in. Gällivare kommun har en väl utbyggd service för hushållens grovavfall och farliga avfall på landsbygden med sex återvinningscentraler och miljöstationer. I Gällivare finns Kavahedens ÅVC.

Med avfall som kommunen ansvarar för avses hushållsavfall och kommunens verksamhetsavfall.

Farligt avfall

Avfall från hushåll som utgörs av eller innehåller farligt avfall tas emot vid Kavahedens ÅVC, samt i Skaulo, Ullatti, Nilivaara, Nattavaara, Dokkas och Hakkas. Företag kan beställa egen transport och destruktion av entreprenörer. Insamlat farligt avfall transporteras till godkända anläggningar för destruktion eller energiutvinning eller annat omhändertagande beroende på vad det består av.

Insamlad mängd år 2020: 106,99 ton och år 2023: 74,449 ton

Matavfall

Från och med 1 januari 2024 samlas matavfall in separat i ett brunt kärn både från hushåll och verksamheter. Det insamlade matavfallet lastas om på Kavahedens avfallsanläggning och transporteras till Bodens biogasanläggning. Flera hushåll i Gällivare har hemkompost för köksavfall eller avfallskvarn.

Restavfall

Hushåll och verksamheter lämnar sitt restavfall i kärn vid fastigheten där det hämtas och transporteras vidare till Kavahedens avfallsanläggning för omlastning. Den brännbara fraktionen transporteras vidare till Boden för energiutvinning.

Insamlad mängd år 2020: 3809 ton och år 2023: 3853 ton.

Fett och matolja

Mindre mängder fett och olja kan läggas i restavfallskärlet och större mängder lämnas på återvinningscentral. Fett får inte hällas i avloppet då det stelnar och sätter igen avloppsledningarna.

Fettavskiljarslam

Restauranger, storkök, gatukök och bagerier är några exempel på livsmedelslokaler som behöver ha fettavskiljare installerade för att förhindra att större mängder fett går ut i ledningsnätet. Fettavskiljarna ska tömmas årligen. Fett töms på Kavahedens slamavvattningsanläggning.

Insamlad mängd år 2020: 79,60 ton och år 2023: 49,12 ton.

Latrinavfall

Latrin tas emot för kompostering på Kavahedens ÅVC. Hushållen kan köpa komposterbara kärl och säckar för latrin på Kavahedens ÅVC.

Slam från enskilda avloppsanläggningar

Enskilda slamavskiljare töms med avvattande slambil och slutna tankar töms med vanlig slambil. Det avvattade slammet avvattnas på Kavahedens slamavvattningsanläggning och slam från slutna tankar töms direkt på huvudledningen för spillvatten. Slammet komposteras och används som anläggningsjord.

Insamlad mängd år 2020: 4598 ton och år 2023: 5129 ton.

Textilavfall

Från och med 1 januari 2025 är det krav på att textilavfall ska sorteras ut och samlas in separat från hushåll och verksamheter. Kommunens återvinningsmarknad Alltinget tar emot hela och rena hem- och inredningstextilier, såsom gardiner, mattor och dukar och Röda Korset tar emot kläder samt andra hem- och inredningstextilier för att säljas alternativt återbrukas.

Metallavfall

Metall kan lämnas till återvinningscentral. För metallskrot finns ett mellanlager på Kavaheden innan det skickas till återvinning.

Insamlad mängd år 2020: 655 ton och år 2023: 157 ton.

Träavfall

Träavfall från både hushåll och verksamheter tas emot på återvinningscentralerna. Det icke-farliga träavfallet flisas och skickas till förbränning.

Insamlad mängd år 2020: 4868 ton och år 2023: 2436 ton.

Trädgårdsavfall

Både hushåll och verksamheter kan lämna sitt trädgårdsavfall på Kavahedens ÅVC.

Insamlad mängd år 2020: 22 ton och år 2023: 30 ton.

Invasiva växter

Invasiva växter ska förpackas i dubbla säckar och vara väl förslutna innan de tas emot på Kavahedens ÅVC. Mindre mängder kan slängas i restavfallskärlet men även där gäller att det ska läggas i dubbla soppåsar och vara väl förslutna. Invasiva växter skickas till förbränning till Bodens kraftvärmeverk.

Övrigt grovavfall

Grovavfall transporteras av hushåll och verksamheter till Kavahedens ÅVC där det sorteras.

Insamlad mängd år 2020: 2119 ton och år 2023: 992 ton.

Deponirest

Hushåll och företag med företagskort, det vill säga företag med mindre mängder avfall, sorterar deponirest på ÅVC. Gips, planglas, mineralull och asbest.

Insamlad mängd år 2020: 990 ton och år 2023: 93 ton.

Sedan 2021 drivs deponiområdet på Kavahedens avfallsanläggning av Ragn-Sells. Det betyder att verksamheter med större mängder deponirest lämnar sitt avfall direkt där.

Förpackningar och returpapper

Hushållen sorterar ut förpackningar av metall, plast, papper, glas och returpapper som de lämnar på återvinningsstationerna. Kommunens entreprenörer tömmer behållarna vid återvinningsstationerna och transporterar till omlastningsstationen på Kavahedens avfallsanläggning. Från omlastningsstationen hämtar producentansvarsorganisationerna förpackningarna för transport till återvinning. Insamlad mängd förpackningar och returpapper redovisas i tabell 3 i kilogram per invånare.

Tabell 3, Insamlade mängder förpackningar och tidningar (kg/inv).

År	Glas	Papper	Metall	Plast	Tidningar
2020	26,34	23,01	2,65	10,82	15,53
2023	25,39	26,54	3,84	9,7	9,27

Avfall för återanvändning

Kommunens återvinningsmarknad Alltinget tar emot gåvor för vidareförsäljning i deras butik. Vid behov kan viss rengöring, testning och mindre reparationer utföras innan försäljning eller återbruk..

Bilaga 2: Anläggningar för återvinning och bortskaffande av avfall

Kavahedens avfallsanläggning och återvinningscentral (ÅVC)

På Kavahedens avfallsanläggning finns en deponi för icke farligt avfall och en för inert avfall. Deponiområdet drivs av Ragn-Sells sedan 2021 och det finns även möjlighet att ta emot förorenade massor på anläggningen samt att de planerar att bygga en deponi för farligt avfall under 2024. På Kavaheden finns även en sorteringsyta där osorterat avfall sorteras med hjälp av grävmaskin samt mellanlagringsytor för olika slags avfall. Avfallet lagras innan det behandlas eller transporteras vidare för återanvändning, återvinning eller förbränning.

Kvistar och grenar flisas och blandas ihop med gödsel, park- och trädgårdsavfall och slam som komposteras i strängar till anläggningsjord. Även avvattning och kompostering av slam från enskilda brunnar i sker på Kavaheden.

Både obehandlat och behandlat trä flisas och skickas till förbränning. Metall sorteras och skickas för återvinning till olika anläggningar. Inerta material såsom betong, tegel, kakel lämnas till Ragn-Sells område det krossas och används för att anlägga vägar med mera på avfallsanläggningen. Brännbara material så som restavfall och grovavfall skickas till förbränning, i dagsläget till Bodens värmeverk. Material som inte kan återvinnas läggs på deponi.

Förpackningar mellanlagras tills producentansvarsorganisationer hämtar materialen för att sedan materialåtervinna eller på annat sätt behandla förpackningsavfallet som samlats in.

På Kavahedens ÅVC kan hushåll och verksamheter lämna metallskrot, trä, returpapper, elektronik samt bygg- och rivningsavfall. Förpackningar och farligt avfall tas emot endast från hushåll. Anläggningen ligger cirka 5 km norr om Gällivare centrum.

Återvinningscentraler på landsbygden

På landsbygden finns återvinningscentraler i Skaulo, Ullatti, Nilivaara, Nattavaara, Dokkas och Hakkas. Återvinningscentralerna är bemannade och där kan hushåll lämna grovavfall, träavfall, metallskrot, deponi, elektronik (inkl. ljuskällor, vitvaror mm), bilbatterier, småbatterier och farligt avfall. Avfallet körs in till Kavahedens avfallsanläggning där det vägs och läggs på mellanlager innan det bearbetas eller körs vidare för behandling. Driften av byarnas återvinningscentraler utförs på entreprenad.

Återvinningsstationer (ÅVS)

Från och med år 2024 fick kommunerna ansvar för insamling av förpackningar från hushåll antingen genom fastighetsnära insamling eller lättillgängliga insamlingsplatser. Gällivare kommun har valt att överta samtliga återvinningsstationer från FTI AB. Förutom förpackningar av papper, plast, metall och glas kan returpapper (tidningar) sorteras vid återvinningsstationerna. I dagsläget finns totalt 22 återvinningsstationer, 17 stycken inom tätorterna Gällivare, Malmberget och Koskullskulle och fem stycken på landsbygden. I tabell 1 nedan finns kommunens återvinningsstationer.

Tabell 1: Återvinningsstationer för insamling av förpackningar och returpapper.

Återvinningsstation	Adress	Ort
Dokkas återvinningscentral	Mettä Dokkas 239	Dokkas
Bagarvägen	Bagarvägen 1	Gällivare
Vuoskonjärvi	Mellanvägen 35	Gällivare
Dollarstore	Betongvägen 28	Gällivare
Folketspark	Estradvägen 5	Gällivare
Apelqvistheden	Klövervägen 1	Gällivare
OK-Q8	Luleåvägen 15	Gällivare
Karhakka	Garvaregatan 18	Gällivare
Hjortronet	Oljevägen 11A	Gällivare
Forsvallen	Kopparvägen 1A	Gällivare
Kavaheden	Nya Kullevägen 10	Gällivare
Hakkas, Klubblokalen	Kalixvägen 51A	Hakkas
Övre Kullen	Genvägen 15	Koskullskulle
Nedre Kullen	Bangatan 8	Koskullskulle
Robsam	Rödingvägen 1A	Malmberget
Tippsta	Vintergatan 6	Malmberget
Stubbvägen	Stubbvägen 2A	Malmberget
Granbacka	Södra Bussgatan 11	Malmberget
Malmsta	Kaptensvägen 41	Malmberget
Nattavaara, Handlarn	Stationsvägen 40	Nattavaara
Skaulo, Träffpunkten	Bergvägen 11	Skaulo
Ullatti, Macken	Stora vägen 35A	Ullatti

Övriga anläggningar

Röda korsets secondhandbutik och den kommunala verksamheten vid Alltinget tar hand om textilier, möbler, cyklar och annat för återbruk och återvinning. Till den kommunala verksamheten Re-playen kan sport- och fritidsutrustning skänkas för att sedan lånas ut gratis.

Tillstånds- och anmälningspliktiga anläggningar

Kavahedens avfallsanläggning

Fakta kring Kavaheden:

B-anläggning

Belägen: Gällivare, Nya kullevägen 14

Fastighet: Kavaheden 1:2

Verksamhetsutövare/ägare: Gällivare kommun

Verksamhetskoder: Huvudkod: 90.50 (Lagring som en del av att samla in avfall).

Övriga: 90.110 (Mekanisk bearbetning och sortering), 90.141 (Återvinning för anläggningsändamål), 90.30 (Lagring som en del av att samla in avfall), 90.300-i (Deponering icke farligt avfall), 90.310 (Deponering inert avfall), 90.330-i (Deponering farligt avfall), 90.361 (Behandling uppgrävda massor), 90.406-i (Återvinna och bortskaffa icke-farligt avfall), 90.70 (Mekanisk bearbetning och sortering)

Typ av avfall: Förorenade massor, deponimaterial.

Metoder för återvinning eller bortskaffande: mottagning, mellanlagring, sortering, behandling, återvinning och deponering av avfall.

Tillstånds- och anmälningspliktiga anläggningar med privata verksamhetsutövare

Kuusakoski Sverige AB

Fakta kring Kuusakoskis anläggning:

B-anläggning

Belägen: Gällivare, Exportvägen 8

Fastighet: Gällivare 57:7

Verksamhetsutövare/ägare: Kuusakoski Sverige AB

Verksamhetskoder: Huvudkod: 90.100 (förbehandling, sortering m.m.)

Övriga: 90.40, 90.50 (mellanlagring av avfall), 90.80, 90.90 (förbehandling, sortering mm).

Typ av avfall: metallskrot, elektronikskrot och farligt avfall

Metoder för återvinning eller bortskaffande: mottagning, mellanlagring, sortering och återvinning av avfall (metallskrot). Mellanlagring av farligt avfall och skrotbilar samt förbehandling av elektronikskrot.

BDX Miljö AB

Fakta kring BDX Miljös anläggning:

B-verksamhet

Belägen: Metallvägen 5, 982 38 Gällivare

Fastighet: Gällivare 57:4

Verksamhetsutövare/ägare: BDX Miljö AB

Verksamhetskoder: Huvudkod: 90.50 (mottagning och lagring av farligt avfall)

Övriga: 90.361

Typ av avfall: farligt avfall (oljeavfall)

Metoder för återvinning eller bortskaffande: mottagning, mellanlagring och sortering av farligt avfall (oljeavfall).

BDX Miljö AB

Fakta kring BDX Miljös anläggning:

C-verksamhet

Fastighet: Storlandet 5:1, i Gällivare

Verksamhetsutövare/ägare: BDX Miljö AB

Verksamhetskoder: Huvudkod: 90.110 (mekanisk bearbetning, återvinning)

Övriga: 90.40, 90.60 (mellanlagring av farligt avfall), 90.80, 90.171, 90.251

Typ av avfall: Icke-farligt avfall

Metoder för återvinning eller bortskaffande: mottagning, mellanlagring, sortering och återvinning av avfall.

Swerock Recycling AB

C-verksamhet

Fastighet: Gällivare 73:1

Verksamhetsutövare/ägare: Swerock Recycling AB

Verksamhetskoder: 90.80, 90.110, 90.40 och 90.29

Bilaga 3: Nedlagda deponier

Inom Gällivare kommun finns det 40 identifierade nedlagda deponier/upplag. Majoriteten, 37 av dessa, är kommunala och har avslutats. Deponierna har yttäckts med några få undantag där uppgifter saknas. Den enda aktiva deponin idag är den godkända deponin på Kavahedens avfallsanläggning.

De gamla deponierna har inventerats i två omgångar 1984 och 2003–2004 av miljökontoret i Gällivare. Riskbedömning är gjord 1984 och utifrån underlaget från 1984 är riskbedömning gjord även 1991. Tio deponier riskklassades efter metodik för inventering av förorenade områden (MIFO) under 2013.

Riskklassningen görs genom en sammanvägd bedömning från fyra utgångspunkter: Föroreningarnas farlighet, föroreningsnivån, spridningsförutsättningar samt känslighet och skyddsvärde. Varje aspekt bedömdes efter en skala på fyra nivåer:

Riskklass 1: Mycket hög risk

Riskklass 2: Stor risk

Riskklass 3: Måttlig risk

Riskklass 4: Liten risk

Några av deponierna som riskklassades 2013 har två riskklasser då inventeringen inte var tillräcklig för att kunna göra en korrekt riskklassning.

Deponierna har varit avsedda för hushållsavfall inklusive slam men innehåller även industriavfall och farligt avfall av olika slag, bland annat kylmöbler, lyskällor, stora och små batterier, oljefat och bilvrak.

Förteckning över nedlagda deponier finns i Tabell 1 och Tabell 2 nedan.

Tabell 1. Sammanställning av inventering av nedlagda kommunala deponier.

Upplag	Påbörjad	Avslutad	Täckning	Riskklass år 1984	Riskklass år 1991	Riskklass år 2013
Dokkas (Gällivare Lina 3:1)	1961	2000	Yttäckning?	4	4	
Flakaberg 1:6	1962	1997	Yttäckning och omdragning av bäck	3	4	
Granhult 2:7	1958	1989	Yttäckning	3	4	
Gällivare 12:74	1940-talet	1959	Yttäckning	4	4	
Hakkas gamla 21:1	1959	1972	Yttäckning	4	4	2
Hakkas nya 35:1	1972	1995	Yttäckning	4	4	3/4
Killinge Norra 1 (Killinge 6:2)	1972	1995	Yttäckning	4	4	2

Killinge Södra 2 (Killinge 9:18)	1972	1990	Yttäckning	3	4	2/3
Koskullskulle 1:202	1955	1960	Yttäckning	4	4	
Leipojärvi S:3	1960	1979	Yttäckning	4	4	
Malmberget (Robsam 1:1)	1940ta let	1960	Yttäckning	4	4	
Markitta (Nillivaara 26:1)	1959	1989	Yttäckning	3	3	
Mårdsel 2:51	1959	1997	Yttäckning	3	3	
Mäntyvaara 3:12	1962	1989	Yttäckning	4	4	
Nattavaara 2 (14:2 el. 16:4)	1964	1976		4	4	
Nattavaara 3 (Storlandet 5:1)	1957	1976		4	4	
Nattavaara 1 (Storlandet 5:1)	1976	1998	Yttäckning	4	4	3
Nilivaara gamla, 26:1	1950ta let	1993	Yttäckning			2
Nilivaara nya, 16:3	1994	2001	Yttäckning			
Palohuornas 4:5	1960	1989	Yttäckning	4	4	
Polcirkeln (Storlandet 5:1)	1961	1993	Yttäckning	4	4	3
Purnu 19:1	1964	1989	Yttäckning	4	4	
Pålkem (Allmänningsskogen S:1)	1959	1997	Yttäckning & omdragning av bäck.	3	3	
Sakajärvi 2:1	1975	1989	Yttäckning	4	4	
Sammakko 17:1	1964	1989	Yttäckning	4	4	3/2
Sarvisvaara 3:5	1969	1989	Yttäckning	4	4	
Satter 1:2	1964	1989	Yttäckning	4	4	
Skaulo gamla (Soutujärvi 7:3)	1961	1974	Yttäckning	4	4	3
Skaulo nya (Soutujärvi 7:5)	1974	1998	Yttäckning	4	4	
Skröven 3:5	1965	1974		4	4	
Tjautjas (Lina 3:38)	1962	1989	Yttäckning		4	2/3
Torasjärvi (Skröven 20:1)	1973	1989	Yttäckning	4	4	
Ullatti 10:18	1960	1998	Yttäckning	4	4	3

Vettasjärvi 3:2	1962	1984	Yttäckning	4	4	
Yrttivaara (Ruutirova 4:1)	1964	1989	Yttäckning	4	4	
Äijävaara 1:1	1965	1989	Yttäckning	3	4	

Tabell 2. Sammanställning av inventering av övriga nedlagda deponier.

Upplag	Påbörjad	Avslutad	Typ av avfall	Åtgärder?
LKAB industritipp	1950	1966	Industriavfall, farligt avfall?	Uppgift saknas
LKAB industritipp	1966	Okänt	Industriavfall, farligt avfall?	Uppgift saknas
Vietas, Vattenfall	1964	1971- 72	Industriavfall, farligt avfall?	Täta underlag och fyllnadsmassor

Bilaga 4. Framtida insamlingssystem och koppling till fysisk planering

Framtida avfallsmängder och flöden

Bedömningen är att restavfall kommer att minska främst på grund av att tömningsintervallet för villor och fritidshus har minskats under 2024, från varannan veckas hämtning till hämtning var fjärde vecka.

Matavfallsinsamling i ett separat kärl startade den 1 januari 2024 för villor, fritidshus, flerbostadshus och verksamheter. Implementeringen av separat matavfallsinsamling kommer att ta tid men med information och tillsyn antas mängden utsorterat matavfall successivt öka.

Mängden pappers- och plastförpackningar antas öka främst på grund av nya vanor med internethandel samt ändringen till färre tömningar av restavfallskärlet.

Andelen returpapper antas minska med cirka 10 procent per år, enligt tidningsbranschen.

Bedömningen generellt är att avfallsmängderna för kommunalt avfall kan komma att öka, trots mål om att kliva högre upp i avfallstrappan och minska på avfallet. Dels antas avfallsmängdernas ökning bero på den pågående samhällsomvandlingen till följd av gruvnäringens expansion som innebär att byggnader rivs och nya byggs samt dels på grund av gruvindustrins klimatomställning som medför fler arbetstillfällen som i sin tur leder till en förväntad befolkningsökning.

Befolkningstrend

I december 2023 var befolkningens mängd 17 330 invånare. Befolkningen har minskat under en längre tid och de senaste 10 åren har antalet invånare minskat med 887 personer. Befolkningstätheten är knappt 1,1 personer per km².

I kommunens målstyrning finns det ett övergripande mål om att Gällivare kommun på sikt ska öka befolkningen till 20 000 invånare.

På grund av gruvindustrins klimatomställning förväntas befolkningsökning.

Insamlingssystem för förpackningar

Från år 2024 har kommunerna enligt den nya producentansvarslagstiftningen ansvaret för insamling av förpackningar från hushåll och samlokaliserade verksamheter som väljer kommunal insamling. Från år 2027 ska insamlingen som huvudregel ske fastighetsnära. Finansieringen ska ske genom att producenterna ersätter kommunerna för sina kostnader utifrån en särskild ersättningsmodell.

Fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper kommer innebära flera utmaningar. Till de mest utmärkande förutsättningarna i kommunerna som är av betydelse vid fastighetsnära insamling är långa transportavstånd vilket ställer krav på god logistik, vinterförhållanden med mycket snö och kyla och att det finns kärl placerade vid vägar med höga hastigheter.

Nuvarande återvinningsstationer kan med fördel kombineras med insamling av skrymmande sällanföropackningar av papper och plast enligt kommande lagkrav. Övriga förpackningsmaterial exempelvis av trä, keramik och textil ska samlas på återvinningscentral.

När insamlingen av förpackningar sker fastighetsnära kommer det vara lättare att göra rätt och tanken med lagstiftningen var att öka servicen vilket i sin tur ger bättre källsortering. Statistiken visar

att den totala mängden insamlade förpackningar och returpapper per person är högre och restavfallet lägre i kommuner med fastighetsnära insamling. Avfall Sveriges rapport 2016:28, visar att över 60 procent av det som slängs i hushållens soppåse skulle kunna materialåtervinnas. Soppåsen innehöll matavfall, förpackningar och returpapper samt 0,5 procent farligt avfall i form av batterier och elavfall.

Kommunen kommer att behöva investera i kärl för fastighetsnära insamling av förpackningar och utöver investeringar tillkommer kostnader för planering, märkning och utkörning av kärl. På avfallsanläggningen kan det finnas behov att bygga mellanlagring med nederbördskydd samt iordningställande av ytor för hantering av kärl.

Återvinningscentraler

Avfallslagstiftningen ändras och ställer högre krav på bättre utsortering av avfall för att kunna öka andelen material som går till återvinning. Återvinningscentralerna behöver utvecklas för att möjliggöra utsortering av exempelvis plast och textilier. För att öka tillgängligheten och servicegraden planeras dygnet runt-öppet på Kavahedens återvinningscentral men som kräver investeringar i form av bommar, grindar, kortterminaler och kameror.

Återvinningscentralerna på landsbygden är små till ytan och har därmed inte samma utsortering som på Kavahedens återvinningscentral. Förutsättningar att sortera ut samtliga fraktioner på landsbygden innebär att de återvinningscentraler som är lämpade för detta ska byggas ut. Det skulle kunna innebära att en del återvinningscentraler på landsbygden stängs och de som blir kvar utvecklas.

Koppling till fysisk planering

Gällivare kommuns översiktsplan är antagen av kommunfullmäktige 2014-11-17. I översiktsplanen beskrivs hur hållbar infrastruktur för avfallshantering skapas enligt följande:

”Med en hållbar avfallshantering används naturresurser mer effektivt och miljöpåverkan minskar både i och utanför kommunen. Avfallshanteringen bör ske mer resurseffektivt och med mindre miljöpåverkan än tidigare. Källsortering, återanvändning, materialåtervinning, biologisk behandling och energiutvinning bör öka medan allt mindre avfall läggs på deponi. System för att få bort matavfallet från våra sopor ska tas fram och mer material ska sorteras ur. Då regeringens mål är att avfallsmängderna ska minska.”

I den fördjupade översiktsplanen Gällivare, Malmberget och Koskullskulle 2014 - 2032, antagen av kommunfullmäktige 2014-05-19, står följande:

”Gruvans fortsatta expansion innebär att större delen av Malmbergets bebyggelse kommer att avvecklas. Det kommer att generera en stor mängd byggavfall, bland annat inert avfall, brännbart, deponi, utsorterat restavfall, metall och elavfall. Material som ger signifikant miljönytta bör så långt som möjligt återanvändas. För att detta ska bli möjligt bör förslagsvis en strategi för omhändertagande och distribution tas fram av lämplig intressent eller aktör. I planen finns placeringen av en återvinningsstation samt en återvinningscentral och avfallsanläggning (Kavaheden) i området Malmheden mellan Malmberget och Dundret beskriven. Planen beskriver också att en viss samverkan inom avfallshanteringen sker med Kiruna kommun. I planen står också att kommunen har ett ansvar att eftersträva en hög skyddsnivå och en påtaglig förbättring av den lokala miljökvaliteten, bland annat genom sin policy i fråga om avfall, buller, luftkvalitet, biologisk mångfald och följderna av klimatförändringarna. I övrigt saknas uppgifter om avfallshantering.”

Vidare rekommenderar översiktsplanen att kommunen strävar efter hållbara VA-system och lösningar för avfallshantering för att nå en hållbar exploatering.

En handbok för avfallsutrymmen, baserat på Avfall Sveriges Handbok för avfallsutrymmen (2023), bör användas av entreprenörer, planerare och fastighetsägare vid planering och införande av lösningar för avfallshantering. Handboken har överlämnats till planavdelningen och till projektavdelningen som ett stöd i samhällsomvandlingen och planeringen. Fastighetsnära insamling ska eftersträvas.

Samhällsbyggnad- och teknikförvaltningen lämnas kontinuerligt möjlighet att lämna synpunkter på planer och bygglov m.m. från ett avfallsperspektiv. Eftersom infrastrukturen och hög servicenivå är en viktig faktor för att nå ett gott insamlingsresultat och ökad återvinning är detta samarbete fortsatt viktigt för att kunna implementera goda avfallslösningar och möjliggöra en god service och en positiv utveckling av avfallshanteringen.

Bilaga 5: Uppföljning av tidigare avfallsplan

Den tidigare avfallsplanen, "Avfallsplan Gällivare kommun 2020-2024" antogs av kommunfullmäktige 2020-12-14. I denna bilaga beskrivs målen i den tidigare avfallsplanen och översiktlig uppföljning av dessa.

Någon årlig uppföljning av mål och åtgärder i enlighet med avsikten i planen har inte genomförts.

Rubrikerna och de gråa rutorna nedan följer "Avfallsplan Gällivare kommun 2020-2024". Under de gråa rutorna följer bedömningen om respektive mål har uppnåtts eller inte. För avsnittet om nedskräpning finns ingen motsvarande grå ruta med mål utan avsnittet innehåller främst åtgärder.

Mål för avfall som kommunen ansvarar för

Målet är att återanvändningen och återvinningen av avfall som kommunen ansvarar för ska öka.

Målet är att införa insamling av matavfall för hushåll och verksamheter år 2022.

Målet är att till 2023 uppnå en utsortering på 40% av matavfallet och 60% utsortering till 2024.

Målet är att matavfallets renhet ska minst motsvara mottagande anläggnings krav.

Målet är att avfallets innehåll av skadliga ämnen ska minska. En viktig del i detta är att farligt avfall lämnas till rätt omhändertagande. Farligt avfall lämnas till ÅVC på Kavaheden, Skaulo, Ullatti, Nilivaara, Nattavaara, Dokkas och Hakkas.

Målet är att öka insamlingen av fett via fettavskiljare.

Uppföljning:

Målet är att återanvändningen och återvinningen av avfall som kommunen ansvarar för ska öka.

- Restavfallet har ökat från 3809 ton 2020 till 3853 ton år 2023, så i den mån återanvändning och återvinning ökat så har det inte haft effekt på mängden restavfall. Av förpackningsfraktionerna och returpapper så har de insamlade mängderna till återvinning ökat för papper och metall och minskat för glas, plast och tidningar. Siffror saknas vad gäller återanvändningen.

År	Glas	Papper	Metall	Plast	Tidningar
2020	26,34	23,01	2,65	10,82	15,53
2023	25,39	26,54	3,84	9,7	9,27

Målet är att införa insamling av matavfall för hushåll och verksamheter år 2022.

- Insamling införd 1 januari 2024.

Målet är att till 2023 uppnå en utsortering på 40 % av matavfallet och 60 %

utsortering till 2024.

- Målet ej uppnått.

Målet är att matavfallets renhet ska minst motsvara mottagande anläggnings krav.

- Målet ej uppnått.

Målet är att avfallets innehåll av skadliga ämnen ska minska. En viktig del i detta är att farligt avfall lämnas till rätt omhändertagande. Farligt avfall lämnas till ÅVC på Kavaheden, Skaulo, Ullatti, Nilivaara, Nattavaara, Dokkas och Hakkas.

- Målet ej uppnått. 2020 samlades 27 kg farligt avfall in per invånare. 2022 hade det minskat till 24 kg/per invånare.

Målet är att öka insamlingen av fett via fettavskiljare.

- Målet ej nått: Insamlad mängd år 2020: 79,60 ton och år 2023: 49,12 ton.

Mål och åtgärder för kommunens verksamhetsavfall

Målet är att återanvändningen och återvinningen av avfall som kommunen ansvarar för ska öka.

Målet är att införa insamling av matavfall för hushåll och verksamheter år 2022.

Målet är att till 2023 uppnå en utsortering på 40 % av matavfallet och 60 % utsortering till 2024.

Målet är att avfallets innehåll av skadliga ämnen ska minska. En viktig del i detta är att farligt avfall lämnas till rätt omhändertagande. Farligt avfall lämnas till ÅVC på Kavaheden, Skaulo, Ullatti, Nilivaara, Nattavaara, Dokkas och Hakkas.

Uppföljning:

Målet är att återanvändningen och återvinningen av avfall som kommunen ansvarar för ska öka.

- Se samma mål ovan.

Målet är att införa insamling av matavfall för hushåll och verksamheter år 2022.

- Se samma mål ovan.

Målet är att till 2023 uppnå en utsortering på 40 % av matavfallet och 60 % utsortering till 2024.

- Se samma mål ovan.

Målet är att avfallets innehåll av skadliga ämnen ska minska. En viktig del i detta är att farligt avfall lämnas till rätt omhändertagande. Farligt avfall lämnas till ÅVC på Kavaheden, Skaulo, Ullatti, Nilivaara, Nattavaara, Dokkas och Hakkas

- Målet ej uppnått. 2020 samlades 27 kg farligt avfall in per invånare. 2022 hade det minskat till 24 kg/per invånare.

Mål och åtgärder för övrigt avfall

Även för industriavfall och verksamhetsavfall är målet att minst 50 % ska materialåtervinnas eller komposteras till år 2022 jämfört med år 2017. De företag som lämnar hushållsavfall till kommunens renhållning ska också källsortera i brännbart, matavfall och deponirest.

Målet är att avfallets innehåll av skadliga ämnen ska minska. En viktig del i detta är att farligt avfall lämnas till rätt omhändertagande. Hushåll ska lämna farligt avfall lämnas till ÅVC på Kavaheden eller på landsbygden. Verksamheter ska lämna farligt avfall till en godkänd mottagare och transportör.

Målet är att andelen industri- och byggavfall till återvinning ska öka med minst 10% till år 2022 jämfört med år 2017.

Uppföljning:

Även för industriavfall och verksamhetsavfall är målet att minst 50 % ska materialåtervinnas eller komposteras till år 2022 jämfört med år 2017. De företag som lämnar hushållsavfall till kommunens renhållning ska också källsortera i brännbart, matavfall och deponirest.

- Information om industriavfall och verksamhetsavfall saknas.

Målet är att avfallets innehåll av skadliga ämnen ska minska. En viktig del i detta är att farligt avfall lämnas till rätt omhändertagande. Hushåll ska lämna farligt avfall lämnas till ÅVC på Kavaheden eller på landsbygden. Verksamheter ska lämna farligt avfall till en godkänd mottagare och transportör.

- Målet ej uppnått. 2020 samlades 27 kg farligt avfall in per invånare. 2022 hade det minskat till 24 kg/per invånare.

Målet är att andelen industri- och byggavfall till återvinning ska öka med minst 10 % till år 2022 jämfört med år 2017.

- Målet är ej uppnått.

Mål och åtgärder för förpackningsavfall och returpapper

Målet är att öka och förbättra källsorteringen för att få renare fraktioner som är lättare att återvinna och på så sätt även öka materialåtervinningen.

Det finns idag ingen bränslebrist i Norrbotten och omhändertagande av brännbart avfall är en kostnad för kommunen. Ökad återvinning och utsortering av material som faller under producentansvar kan leda till minskade mängder brännbart avfall och därmed mindre utgifter för kommunen.

Kommunen informerar om hur förpackningsavfall och returpapper kan ska återvinnas och var det ska lämnas på sin hemsida i samråd med Förpacknings- och tidningsinsamlingen (FTI). Kommunen informerar även om hur kommuninvånarna och verksamheter kan förebygga att förpackningsavfall och returpapper uppstår och hur det kan återanvändas.

Uppföljning:

Målet är att öka och förbättra källsorteringen för att få renare fraktioner som är lättare att återvinna och på så sätt även öka materialåtervinningen.

- Målet är ej uppnått.

Det finns idag ingen bränslebrist i Norrbotten och omhändertagande av brännbart avfall är en kostnad för kommunen. Ökad återvinning och utsortering av material som faller under producentansvar kan leda till minskade mängder brännbart avfall och därmed mindre utgifter för kommunen.

- Siffror saknas. Mängden restavfall har ökat något. Insamlad mängd år 2020: 3809 ton och år 2023: 3853 ton.

Kommunen informerar om hur förpackningsavfall och returpapper kan ska återvinnas och var det ska lämnas på sin hemsida i samråd med Förpacknings- och tidningsinsamlingen (FTI).

- Målet uppnått.

Kommunen informerar även om hur kommuninvånarna och verksamheter kan förebygga att förpackningsavfall och returpapper uppstår och hur det kan återanvändas.

- Målet ej uppnått.

Mål och åtgärder för att minska nedskräpning

6§ Avfallsplanen ska innehålla mål och åtgärder för att förebygga och begränsa nedskräpning.

För att minska nedskräpning i kommunen ska kommunen:

- Identifiera och inventera problem relaterade till nedskräpning för att kunna utveckla en handlingsplan med fungerande åtgärder för att minska nedskräpningen med hjälp av Naturvårdsverket, stiftelsen Håll Sverige Rent och Havs- och vattenmyndighetens vägledning om nedskräpning till kommunerna: Strategiskt arbete för minskad nedskräpning, Rapport 65519.
- Genomföra aktiviteter mot nedskräpning tillsammans med olika aktörer inom kommunen. Det kan till exempel handla om fler papperskorgar, tätare tömning, skolprojekt, lokala informationskampanjer och skräpplockaraktiviteter.
- Följa upp effekten av de aktiviteter som görs, till exempel via skräpmätningar.
- Utveckla samverkan mellan kommunens olika funktioner.
- Genomföra dialoger och utbyta erfarenheter med andra kommuner för att lära av goda exempel.
- Prioritera åtgärder för att förebygga och minska nedskräpning av plast som kan leda till marin nedskräpning och uppkomst av mikroplaster.

Uppföljning

- Oklart om åtgärderna är genomförda.

BILAGA 6
MILJÖKONSVENSBEKRVNING
(MKB) FÖR AVFALLSPLAN
Gällivare kommun

AFRY 2024-04-23

Granskad

Icke teknisk sammanfattning

Gällivare kommun har tagit fram en ny avfallsplan enligt 15 kap. 41 § miljöbalken (1998:808) som ska gälla 2025-2032. Avfallsplanen anger bland annat förutsättningar för förbränning, deponering, biologisk behandling och bortskaftande av avfall. Dessa förutsättningar innebär att avfallsplanen enligt lagkrav (miljöbedömningsförordningen (SFS 2017:966)) har betydande miljöpåverkan. Beslut om betydande miljöpåverkan har också fattats i kommunstyrelsen. Denna miljökonsekvensbeskrivning (MKB) är bedömning av och en bilaga till den föreslagna avfallsplanen.

EU:s avfallshierarki ligger till grund för nytt förslag till avfallsplan för Gällivare kommun och åtgärderna ska bidra till att Gällivare kommun förflyttar sig uppåt i avfallshierarkin genom att förebygga avfall, främja återanvändning och underlätta återvinning.

Sammanfattningsvis bedöms miljökonsekvenserna av genomförandet av föreslagen avfallsplan vara positiva till följd av ökad återvinning och återbruk, minskad nedskräpning samt förebyggande av avfall. Dock är det svårt att bedöma omfattningen av de positiva effekterna eftersom flera mål och åtgärder i avfallsplanen saknar konkretiseringsnivå och då flera åtgärder bygger på beteendeförändringar vilka tar tid att se effekterna av och är också svåra att bedöma omfattningen av. De negativa konsekvenserna av genomförandet av planen är kopplade till risk för ökade avfallstransporter med ökade luftutsläpp, buller och klimatutsläpp som följd. Det finns också risk att genomförande av planen har en negativ påverkan på markanvändningen då mer mark för avfallshantering behöver tas i anspråk. Avfallsplanens inriktning bedöms ligga i linje med hållbar utveckling och de nationella miljömålen.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	4
1.1	Bakgrund.....	4
1.2	Behov av och syfte med miljökonsekvensbeskrivningen	4
1.3	Beslut om betydande miljöpåverkan	4
1.4	Avgränsningssamråd	4
2	Avfallsplan för Gällivare kommun.....	4
2.1	Avfallsplanens syfte.....	4
2.2	Avfallsplanens innehåll.....	5
2.3	Avfallsplanens förhållande till andra planer och program	6
3	Metod för miljöbedömning av avfallsplanen	7
3.1	Bedömningsgrunder och avgränsningar	7
3.2	Alternativ.....	8
3.3	Miljö kvalitetsnormer	8
3.4	Miljömål	9
3.5	Nationella etappmål	10
3.6	Nationell avfallsplan	12
4	Betydande miljöpåverkan	12
4.1	Människors hälsa	12
4.2	Materiella tillgångar och resurshållning.....	14
4.3	Bebyggelse och kulturmiljö.....	17
4.4	Luft- och klimatfaktorer	18
4.5	Förorening och exploatering av mark och vatten.....	21
4.6	Klimatförändringar	23
5	Sammanvägd bedömning	24
5.1	Betydande miljöpåverkan.....	24
5.2	Nationella miljömål	25
5.3	Åtgärder mot negativ påverkan.....	25
5.4	Sammanfattande bedömning	26
6	Uppföljning.....	26
7	Referenser.....	27

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Gällivare kommun har tagit fram en ny avfallsplan enligt 15 kap. 41 § miljöbalken (1998:808) som ska gälla 2025-2032. Denna miljökonsekvensbeskrivning (MKB) är bedömning av och en bilaga till denna avfallsplan.

1.2 Behov av och syfte med miljökonsekvensbeskrivningen

Enligt miljöbalken och miljöbedömningsförordningen ska behovet av en miljöbedömning vid framtagande av ny avfallsplan, eller större ändring av befintlig avfallsplan bedömas. Syftet med en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) är att integrera miljöaspekter i framtagandet och antagandet av planen. Bedömningen om avfallsplanen innebär betydande miljöpåverkan genomförs utifrån 6 kap. miljöbalken och miljöbedömningsförordningen (SFS 2017:966).

Avfallsplanen för Gällivare kommun anger bland annat förutsättningar för förbränning, deponering, biologisk behandling och bortskaffande av avfall. Dessa förutsättningar innebär att avfallsplanen enligt lagkrav (miljöbedömningsförordningen (SFS 2017:966)) har betydande miljöpåverkan. Med ovanstående resonemang som grund görs bedömningen att genomförandet av avfallsplanen kommer innebära betydande positiv miljöpåverkan då avfallsplanens ambitioner är att förändra beteenden i sådan riktning att miljöpåverkan blir positiv.

1.3 Beslut om betydande miljöpåverkan

Den 25 mars 2024 beslutade Gällivare kommuns kommunstyrelse att genomförandet av avfallsplanen kommer att medföra en betydande miljöpåverkan. Beslutet har gjorts tillgängligt för allmänheten genom sammanträdesprotokoll.

1.4 Avgränsningssamråd

Enligt 6 kap 10 § miljöbalken ska ett avgränsningssamråd hållas med de kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter som på grund av sitt särskilda miljöansvar kan antas bli berörda av planen. Syftet med att avgränsa miljökonsekvensbeskrivningen är dels att koncentrera arbetet på de miljöfrågor som är mest relevanta för den aktuella planen, dels att bidra till bra samrådsprocesser som fokuserar på de viktigaste frågorna, samt att den ska kunna utgöra ett bra beslutsunderlag.

2024-02-21 skickades ett underlag för avgränsningssamråd till Länsstyrelsen i Norrbottens län. Länsstyrelsen i Norrbottens läns synpunkter inkom till kommunen 2024-04-05, där Länsstyrelsen hade synpunkt om att kommunen i den fortsatta processen särskilt bör beakta invasiva arter. Inga övriga synpunkter på samrådsunderlaget inkom från länsstyrelsen.

2 Avfallsplan för Gällivare kommun

2.1 Avfallsplanens syfte

Syftet med avfallsplanen för Gällivare kommun är dels att ersätta nuvarande avfallsplan (Avfallsplan Gällivare kommun 2020-2024), dels att skapa en kommunal avfallsstrategi som går i linje med de miljömål som riksdagen och regeringen arbetar efter. Vidare ska avfallsplanens genomförande bidra till omställningen till ett hållbart och resurseffektivt samhälle där avfall förebyggs, material och produkter stannar i kretsloppet och det avfall som ändå uppstår ses som en resurs.

Avfallsplanen är också ett styrdokument för kommunens agerande inom avfallsområdet. Planen är inte juridiskt bindande men anger kommunens inriktning. Avfallsplanen innehåller målsättningar som ska följas upp årligen.

EU:s avfallshierarki ligger till grund för avfallsplanen och åtgärderna ska bidra till att Gällivare kommun förflyttar sig uppåt i avfallshierarkin genom att förebygga avfall, främja återanvändning och underlätta återvinning.

2.2 Avfallsplanens innehåll

Enligt Naturvårdsverkets föreskrifter (NFS 2020:6) om kommunala avfallsplaner om förebyggande och hantering av avfall 5 § ska avfallsplanen innehålla mål och åtgärder. Gällivare kommuns avfallsplan innehåller 5 målområden med tillhörande mål, samt åtgärder som har tagits fram dels utifrån den förra avfallsplanen, dels från olika interna möten och diskussioner mellan de kommunala verksamheterna. Inom respektive målområde finns ett antal mål.

Planen innehåller följande fem målområden inklusive tillhörande mål:

1. Avfallsförebyggande, avfallsminimering och återanvändning

- Insamlad mängd avfall per invånare ska vara oförändrad år 2030 jämfört med 2022
- Mängden mat- och restavfall ska minska med 25 procent till 2030 jämfört med 2023
- Förebygg och minimera avfall i kommunens verksamheter
- Mängden engångsartiklar i kommunens verksamheter ska minska
- Återanvändning av möbler och andra produkter ska öka inom kommunkoncernen
- Matsvinnet från de kommunala verksamheterna ska minska med 20 procent till år 2030 jämfört med 2023

2. Återvinning och hantering av avfall

- Andelen kommunalt avfall som samlas in för materialåtervinning, inklusive biologisk behandling ska vara minst 40 procent 2030
- Senast år 2030 ska minst 80 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring och biogas tas tillvara.
- Mängden insamlad fett via fettavskiljare ska senast år 2030 vara 100 ton.
- År 2026 sorterar alla kommunens förvaltningar och bolag ut restavfall, matavfall, förpackningar samt kontorspapper och hanterar det på rätt sätt.
- Minska spridningen av invasiva arter

3. Bygg- och rivningsavfall

- Fram till år 2030 ska mängden bygg- och rivningsavfall ha minimerats
- Fram till år 2030 ska mängden bygg- och rivningsavfall från kommunens verksamheter ha minimerats

4. Minskning av avfallets giftighet

- Insamlingen av farligt avfall (inklusive elavfall och batterier) ska år 2030 vara minst 30 kg/person
- Minskad miljöpåverkan från kommunens egna avfallsbehandlingsanläggningar

5. Nedskräpning

- Minska nedskräpningen

För att målen ska nås finns åtgärder till respektive mål. För varje åtgärd anges vilken nämnd/utskott eller styrelse som är ansvarig för att genomföra åtgärden. Vissa mål har många åtgärder kopplat till sig, andra bara en. I något fall är samma åtgärder kopplade till två mål. Planen föreslår flertalet informations- och kunskapshöjande åtgärder vid flera utav målområdena i syfte att nå ökad kunskap och ett förändrat beteende. Vidare föreslås åtgärder där kommunen använder sig av tillgängliga styrmedel såsom avfallstaxa, upphandling och tillsyn.

Följande åtgärder är en sammanfattning av de åtgärder som återfinns i avfallsplanen:

- Höja kunskapsnivån hos kommuninvånare och olika verksamheter inom kommunen genom olika riktade informations- och utbildningsinsatser med syfte att nå de övergripande målområdena med tillhörande mål.
- Utredda hur en miljöstyrande avfallstaxa skulle kunna utformas för att i högre grad vara styrande för att minska uppkomsten av avfall.
- Utveckla återbruket på Alltinget och Kavaheden, men också utreda nya plattformar inom kommunen som ska gynna återbruk och återvinning.
- Tydliggöra rutiner, riktlinjer och checklistor för att förebygga och minimera avfall i kommunala verksamheter och den offentliga miljön för exempelvis hållbara evenemang, hållbar upphandling och för bygg- och rivningsavfall. De delar som rör avfall kan till exempel handla om att undvika engångsmaterial och att förbättra sorteringsmöjligheterna på offentliga platser.
- Genom miljötillsyn arbeta för att förebygga avfall samt öka källsorteringen i samband med tillsynsbesök och andra kontakter med företag.
- Prioritera avfallshantering tidigt i den fysiska planeringen genom att i planeringsprocessen avsätta ytor för återbruk och avfallshantering.
- Ansök om Kranmärkt-certifiering. Kranmärkt är en nationell hållbarhetsmärkning för verksamheter som väljer kranvatten istället för förpackat vatten. Förpackat vatten kräver tillverkning och tunga transporter och orsakar utsläpp och avfall.
- Öka tillgängligheten till samtliga återvinningscentraler inom kommunen för att förbättra invånarnas möjligheter att lämna in farligt avfall och elavfall, källsortera samt till återbruk.
- Implementera fastighetsnära förpackningsinsamling senast januari 2027 enligt ny lagstiftning, men fram tills dess fortsätta att underhålla befintliga återvinningsstationer.
- Minska användningen av engångsartiklar och pappersutskrifter i kommunens verksamheter genom att göra en översyn av vad som används, vad som kan tas bort, samt antalet skrivare och kopiatorer i organisationen.
- Utveckla insamlingen av restavfall, matavfall och förpackningar samt möjliggöra källsortering på offentliga platser samt inom kommunens verksamheter. I samband med detta för att se till att källsorteringen blir det enklaste alternativet ska man även passa på att ta bort papperskorgar på arbetsplatser när källsortering införs.
- Utöka insamlingen av fler avfallsfraktioner, bland annat implementera insamling av textilavfall senast januari 2025 då ny lagstiftning börjar gälla och kommunerna får ansvaret för detta.
- Utveckla källsorteringen och undersöka möjligheterna att öka återvinningen av olika avfallsfraktioner som exempelvis plastavfall utöver plastförpackningar.
- Ställa krav på installation av fettavskiljare både för befintliga företag som omfattas av regelverket, men också redan vid bygglovsstadiet för verksamheter som omfattas av detta.
- Vid bygg- och rivningslov ska krav ställas så att byggande sker resurseffektivt och att återanvändning och återvinning beaktas vid rivning. Kommunen ska även göra en återbruksinventering innan rivning och renovering av kommunala fastigheter och utreda möjligheter för ett ökat återbruk av bygg- och rivningsmaterial.
- Genomföra en skräpmätning inom kommunen för att kunna ta fram en nulägesanalys och handlingsplan samt arrangera årliga skräpplockardagar.
- Riskklassa och utföra rekommenderade åtgärder för nedlagda och aktiva deponier inom kommunen.

2.3 Avfallsplanens förhållande till andra planer och program

Avfallsplanens mål och åtgärder ska utgå från de nationella miljökvalitetsmålen, etappmålen samt andra relevanta mål, strategier och planer. Mål och åtgärder ska syfta till att avfallet hanteras enligt EU:s avfallshierarki.

Den gemensamma avfallsplanen förhåller sig till andra planer, program och strategier eftersom avfallsplanen både kan påverkas av och påverka dessa planer och program. I framtagandet av avfallsplanen har därför hänsyn tagits till kommunens översiktsplan och kommunplanen (Gällivare kommun, 2023). Dessa båda dokument innehåller formuleringar som syftar till att underlätta för kommunens invånare att göra miljömedvetna val och minska sin miljö- och klimatpåverkan. Bland annat genom ökad resurseffektivitet och genom att öka andel återvunnet och återbrukat material.

3 Metod för miljöbedömning av avfallsplanen

3.1 Bedömningsgrunder och avgränsningar

Syftet med kommunala avfallsplaner är att främja hållbar utveckling, vilket innebär att föreliggande avfallsplan huvudsakligen har en positiv påverkan på miljön och människors hälsa. Åtgärderna i Gällivare kommuns avfallsplan syftar till att främja hushållningen av naturresurser genom ökade möjligheter till förebyggande, återanvändning och materialåtervinning av avfall.

Detaljeringsgraden och omfattningen av innehållet i miljöbedömningen bör avgränsas utifrån rimlighet i det enskilda fallet. Enligt 6 kap 12 § miljöbalken beskrivs följande avseende omfattning och detaljeringsgrad:

”Miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad ska vara rimlig med hänsyn till:

- 1. bedömningsmetoder och aktuell kunskap,*
- 2. planens eller programmets innehåll och detaljeringsgrad,*
- 3. var i en beslutsprocess som planen eller programmet befinner sig,*
- 4. att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med prövningen av andra planer och program eller i tillståndsprövningen av verksamheter eller åtgärder, och*
- 5. allmänhetens intresse.”*

3.1.1 Miljöaspekter

I miljöbalkens 6 kap. 2 § anges de miljöaspekter som ska beaktas vid framtagande av en strategisk MKB. Av dessa bedöms följande miljöaspekter, och därmed miljöeffekterna, vara väsentliga eller eventuellt kunna vara väsentliga för genomförande av Gällivare kommuns avfallsplan:

- Människors hälsa
- Materiella tillgångar och resurshållning
- Bebyggelse och kulturmiljö
- Luft- och klimatfaktorer
- Förorening och exploatering av mark och vatten
- Klimatförändringar

Dessa områden är de som miljöbedömningen tar upp och som kan kopplas till de olika mål och åtgärder som återfinns i Gällivare kommuns avfallsplan.

I 6 Kap. 7 § Miljöbalken framgår det att genomförandet av planen skall miljöbedömas utifrån ovanstående miljöaspekter och redovisas i form av omständigheter som talar för eller emot en betydande miljöpåverkan, samt att beslutet ska göras tillgängligt för allmänheten.

3.1.2 Geografisk och tidsmässig avgränsning

Miljökonsekvensbeskrivningens tyngdpunkt ligger på lokal påverkan i kommunen, vilket innebär att den geografiska avgränsningen omfattar Gällivare kommun. Avfallshanteringen

är dock inte enbart lokal utan transporter till anläggningar utanför kommungränsen förekommer. En generell bedömning av transporternas miljöpåverkan inkluderas därför i bedömningen men inte den miljöpåverkan som uppstår från behandling av avfallet i andra kommuner. Den tidsmässiga avgränsningen är kopplad till tidsrymden för målen formulerade i avfallsplanen vilka enligt planen ska vara uppfyllda år 2030.

3.1.3 Svårigheter i samband med miljöbedömning

En avfallsplan är till skillnad från en detaljplan endast ett strategiskt dokument vars utfall av planerade åtgärder kan vara svåra att mäta och bedöma jämfört med en detaljplans fysiska åtgärder. Miljöbedömningarna baseras på avfallsplanens framtagna mål och åtgärder. När åtgärder är vagt formulerade och svåra att följa upp riskerar miljöbedömningen att bli missvisande. Likaså om målen inte är mätbara.

3.2 Alternativ

Enligt 6 kap. 11 § miljöbalken ska uppgifter om miljöförhållandena samt miljöns sannolika utveckling om planen eller programmet inte genomförs anges i MKB:n.

3.2.1 Nollalternativ

Ett nollalternativ innebär en sannolik utveckling ifall den föreslagna planen inte beslutas och inte genomförs. Enligt avfallsförordningen ska kommunala avfallsplaner ses över minst vart fjärde år och vid behov revideras. Om förslaget till en ny avfallsplan inte antas kommer Gällivare kommuns föregående avfallsplan fortsätta gälla, vilket innebär att nollalternativet medför att denna lagstiftning inte uppfylls. Nollalternativet innebär också att nya lagar och regler träder i kraft som kommunen måste förhålla sig till även om en ny avfallsplan inte antas, vilket betyder att vissa åtgärder i avfallsplanen skulle behöva genomföras ändå för att uppfylla ny lagstiftning. För att uppfylla relevant lagstiftning så kan därmed inte nollalternativet vara ett relevant alternativ. Den tidigare avfallsplanen upprättades år 2020 med giltighetstid fram till 2024, vilket betyder att de flesta mål och åtgärder i den tidigare planen har haft målår 2024, och skulle därför behöva uppdateras.

Utan en aktuell avfallsplan skulle arbetet för att nå miljömålen som är satta på nationell, regional samt lokal nivå bli svårare att nå och de positiva effekterna från Gällivare kommuns nya avfallsplan kan riskera att utebli eller försenas.

3.3 Miljökvalitetsnormer

Enligt 5 Kap. miljöbalken finns flertalet juridiska styrmedel kallade miljökvalitetsnormer (MKN). Syftet med MKN är att beskriva ett tillstånd som varaktigt skyddar människors hälsa eller miljön samt att avhjälpa skador på eller olägenheter för människors hälsa eller miljön. Det innebär mer konkret att regeringen för vissa geografiska områden får meddela föreskrifter om kvaliteten på mark, vatten, luft eller miljön i övrigt. Det finns MKN för följande områden:

- Luft (normer för halter av utomhusluft)
- Buller (Kartläggning och rapportering av omgivningsbuller)
- Vatten (statusklassificering samt gräns och riktvärden för fisk-och musselvatten)

Kommuner och myndigheter ansvarar tillsammans för att miljökvalitetsnormerna följs. Miljökvalitetsnormer och miljökvalitetsmål beaktas i planen genom att planen som helhet syftar till att främja hållbar utveckling. Åtgärderna ska i synnerhet genomföras med syfte att främja en god miljö och människors hälsa.

Miljökvalitetsnormer för vatten (SFS 2004:660) bedöms ej överskridas till följd av planens genomförande.

Miljökvalitetsnormer för omgivningsbuller (SFS 2004:675) omfattar kartläggning och åtgärdsprogram för större kommuner och vägar vilket inte omfattar Gällivare kommun.

Genomförandet av Gällivare kommuns avfallsplan bedöms inte bidra till att miljökvalitetsnormen för omgivningsbuller överskrids.

Kraven på luftkvalitet i utomhusluft bestäms i "Luftkvalitetsförordningen" SFS 2010:477. Gällivare kommun har gjort bedömningen att kommunen inte omfattas av kravet på regelbundna luftmätningar. Kommunen gör istället objektiva skattningar för bedömning av luftkvaliteten i kommunen. Genomförandet av planen bedöms inte riskera att miljökvalitetsnormen för luft överskrids. Mer information om detta beskrivs i kapitel 4.4.

Miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten bestäms i förordning SFS 2001:554. Genomförandet av avfallsplanen bedöms inte bidra till att miljökvalitetsnormen för fisk- och musselvatten överskrids.

3.4 Miljömål

Avfallsplanen har tagit avstamp i mål som är beslutade både internationellt och nationellt, vilket betyder att avfallsplanens mål därför bidrar till att uppfylla dessa mer övergripande mål.

3.4.1 Globala miljömål

Den 25 september 2015 antog FN:s medlemsländer Agenda 2030, en universell agenda för hållbar utveckling som innehåller sjutton globala miljömål som ska uppnås till år 2030 (Globala målen, u.å). De 17 globala miljömålen har till syfte att uppfylla följande fyra stora målområden senast år 2030:

- Avskaffa extrem fattigdom
- Minska orättvisor och ojämlikheter i världen
- Främja rättvisa och fred
- Lösa klimatkrisen

De nationella målen bygger på de globala målen för hållbar utveckling och när nya nationella mål tas fram i Sverige tas hänsyn till dessa. Det kommer dock inte innebära några stora förändringar för målen rörande avfallshantering i Sverige. I nästkommande kapitel, kapitel 3.4.2 samt kapitel 3.4.3 beskrivs de mål på EU-nivå respektive på nationell nivå som berör avfallshanteringen och som därmed är relevanta för Gällivares avfallsplan.

3.4.2 EU- mål

Eftersom miljöproblemen ofta påverkas av verksamheter i andra länder behövs det gränsöverskridande samarbeten mellan EU:s medlemsländer. I maj 2018 fattades beslut om att revidera EU:s avfallslagstiftning som ska bidra till en mer cirkulär ekonomi. Avfallspaketet berör sex direktiv:

- Avfallsdirektivet (2008/98/EG)
- Direktivet om förpackningar och förpackningsavfall (94/62/EG)
- Direktivet om deponering av avfall 1999/31/EG,
- Direktivet om avfall som utgörs av eller innehåller elektrisk och elektronisk utrustning (2012/19/EU)
- Direktivet om batterier och ackumulatorer (2006/66/EG)
- Direktivet om uttjänata fordon (2000/53/EG)

Ändringar i avfallspaketet ska enligt EU bidra till minskade avfallsmängder samt ökad återanvändning och återvinning av produkter och material. Bindande avfallsmål har också fastställts för 2025, 2030 och 2035.

Ändringarna ställer bland annat högre krav på källsortering av farligt avfall från hushåll, utökat producentansvar för fler produkter såsom textil och biologiskt avfall samt att minska antalet deponier.

3.4.3 Nationella miljö kvalitetsmål

Sveriges miljömålssystem består av 16 miljö kvalitetsmål, ett flertal etappmål samt ett övergripande generationsmål som tillsammans fungerar som riktmärke för Sveriges miljö arbete mot en hållbar utveckling. Målen har tidigare följts upp mot årtalet 2020, men eftersom de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 tar sikte på året 2030 så kommer det årtalet fungera som nästa hållpunkt för miljö målen. (Sveriges miljömål, 2020)

Målen beskriver de kvaliteter som vår miljö och våra gemensamma natur- och kulturreсурser måste ha för att vara ekologiskt hållbara på lång sikt. Avfallshanteringen har också betydelse för möjligheten att uppnå generationsmålet om att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljö problemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. För att underlätta möjligheterna att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen fastställer regeringen etappmål inom prioriterade områden.

De som berör avfallshantering är huvudsakligen följande tre miljö kvalitetsmål:

- Begränsad klimatpåverkan
- Giftfri miljö
- God bebyggd miljö

Hur de uppfylls i Gällivares avfallsplan bedöms i kapitel 5.2.

3.4.4 Begränsad klimatpåverkan

Åtgärder som syftar till att minska avfallsmängder och öka källsortering bidrar till att uppfylla miljö kvalitetsmålet "Begränsad klimatpåverkan". Samma gäller för de åtgärder som syftar till att minska och minimera matsvinn.

3.4.5 Giftfri miljö

Avfallsplanens åtgärder som syftar till att minimera utsläpp från nedlagda deponier samt minska risken för spridning till mark och vatten av giftiga ämnen hjälper till att uppfylla miljö kvalitetsmålet "giftfri miljö". Insatser som hjälper till att samla in farligt avfall och utveckla hanteringen av detta på återvinningscentraler bidrar också.

3.4.6 God bebyggd miljö

Åtgärder i avfallsplanen som bidrar till kontroll av nedlagda deponier, att effektivisera markanvändning, minska nedskräpning och minska avfallsmängder bidrar till att uppfylla miljö kvalitetsmålet "God bebyggd miljö".

3.5 Nationella etappmål

Etappmålen syftar till att underlätta möjligheterna till att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen (Sveriges Miljömål, u.å). Etappmålen finns inom flera olika områden, och flera av de olika områdena är relevanta för Gällivare kommuns avfallsplan. Inom området för avfall finns för närvarande följande mål:

- **Mer bygg- och rivningsavfall materialåtervinns och förbereds för återanvändning.**
Etappmålet syftar till att underlätta användningen av bygg- och rivningsavfall, och innebär att icke-farligt bygg- och rivningsavfall (med undantag för jord och sten) ska förberedas för återanvändning, materialåtervinning och annan återvinning ska uppgå till minst 70 viktprocent årligen fram till 2025.
- **Öka andelen kommunalt avfall som materialåtervinns och förbereds för återanvändning.**
Etappmålet har en stegrande ambitionsnivå som innebär att andelen kommunalt avfall som förbereds för återanvändning och materialåtervinning succesivt ska öka.

Senast 2025 ska förberedelse för återanvändning och materialåtervinning av kommunalt avfall ha ökat till minst 55 viktprocent, 2030 till minst 60 viktprocent och 2035 ha ökat till minst 65 viktprocent.

Inom det klimatpolitiska ramverket inom området begränsad klimatpåverkan finns flera etappmål. Dessa har olika målår, från 2030 upp till 2045. Tre av dessa etappmål avser växthusgasutsläpp för målåren 2030, 2040 samt 2045. Det fjärde etappmålet avser växthusgasutsläpp från inrikes transporter. I nedanstående punktlista sammanfattas etappmålen för begränsad klimatpåverkan:

- **Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter**
Etappmålet innebär att växthusgasutsläppen från inrikes transporter (förutom inrikes luftfart som ingår i EU:s utsläppshandelssystem, EU ETS) ska minska med minst 70 procent senast år 2030 jämfört med 2010.
- **Utsläpp av växthusgaser till år 2030/2040/2045**
Under denna punkt är tre etappmål sammanfattade, som innebär att växthusgasutsläppen ska minska för varje målår som är 2030, 2040 samt 2045, i jämförelse med växthusgasutsläppen år 1990. Etappmålet för minskade utsläpp av växthusgaser utanför utsläppshandeln till år 2020 (som innebär att utsläppen år 2020 skulle vara 40 procent lägre än utsläppen år 1990), uppnåddes. Växthusgasutsläppen i Sverige i ESR-sektorn bör senast år 2030 vara minst 63 procent lägre, respektive 75 procent lägre senast år 2040. Senast år 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären, för att därefter uppnå negativa utsläpp, vilket innebär att etappmålet avser minskade växthusgasutsläpp för hela samhället. Utsläppen från verksamheter inom svenskt territorium ska vara minst 85 procent lägre än utsläppen år 1990.

Det finns ett etappmål inom området för luftföroreningar. Luftföroreningar är främst ett problem i städer, där höga föroreningshalter riskerar att påverka många människors hälsa. Etappmålet listas nedan:

- **Minskning av nationella utsläpp av luftföroreningar**
Etappmålet knyter an till EU:s takt direktiv där det finns ett bindande utsläppstak som ska uppnås till 2020 och 2030, samt ett indikativt utsläppsmål att uppnås till 2025. Etappmålet innebär att utsläpp av kväveoxider, svaveldioxid, flyktiga organiska ämnen, ammoniak och partiklar PM_{2,5} ska senast år 2025 motsvara de indikativa reduktionsnivåerna för år 2025 som framgår av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2284 om minskning av nationella utsläpp av vissa luftföroreningar (om ändring av direktiv 2003/35/EG och om upphävande av direktiv 2001/81/EG).

Det finns även två etappmål inom området för minskat matsvinn. Dessa etappmål ska tillsammans komplettera varandra, då matsvinn mäts på olika sätt och har olika definitioner beroende på var i livsmedelskedjan det uppkommer och hur det hanteras. Livsmedelsförluster är en benämning för det matsvinn som uppkommer framförallt i de tidigare leden av livsmedelskedjan och som därmed inte klassas som livsmedelsavfall. Matsvinn är sådant som har producerats i syfte att användas som livsmedel men som av olika anledningar inte äts upp av människor, och livsmedelsavfall är livsmedel som har blivit avfall i enlighet med EU:s definition. En minskning av matsvinnet kan innebära att de livsmedel som produceras används mer effektivt och mättar fler människor, samtidigt som produktionsnivåer och miljöpåverkan från produktionen behålls konstant. Etappmålen för minskat matsvinn är följande:

- **Livsmedelsförlusterna ska minska och mer ska bli mat**
Etappmålet syftar till att en ökad andel av livsmedelsproduktionen ska nå butik och konsument år 2025, vilket innebär ett minskat matsvinn och ökat resursutnyttjande vid livsmedelsproduktion. Det är aktörer i hela kedjan som tillsammans, ända fram till konsumenterna, bär ansvar för att livsmedelsförlusterna ska minska.

- **Matsvinnet ska minska mätt i mängd livsmedelsavfall**
Etappmålet innebär att matsvinnet ska minska så att det sammantagna livsmedelsavfallet ska minska med minst 20 viktprocent per capita från 2020 till 2025. Etappmålet omfattar den uppkomna mängden av livsmedelsavfall längs hela livsmedelskedjan.

Slutligen så finns det även ett etappmål inom området för cirkulär ekonomi som är relevant för förslag till avfallsplan då det berör förpackningsavfall. Förpackningsavfallet har ökat betydligt de senaste decennierna, där förpackningar för engångsbruk oftast har en snabb omsättning, vilket innebär att de också snabbt blir avfall. En ökande produktion av förpackningar tar råvaror i anspråk och genererar ökade utsläpp av växthusgaser. När förpackningarna sedan förbränns så bidrar även detta till dessa utsläpp. Dessutom har framförallt förpackningsavfall av plast en påverkan på miljön genom att materialet kommer ut i naturen i form av nedskräpning. Etappmålet för cirkulär ekonomi är:

- **Återanvändning av förpackningar**
Etappmålet syftar till att av den totala andelen förpackningar som släpps ut på marknaden i Sverige för första gången, så ska andelen som är återanvändbara öka med minst 20 procent från år 2022 till år 2026, och med minst 30 procent från år 2022 till år 2030. Genom etappmålet ska fokus flyttas från återvinning till återanvändning, och på så sätt kunna leda till ändrade beteenden hos konsumenter och andra aktörer så att förpackningar används flera gånger innan de blir avfall eller återvinns.

3.6 Nationell avfallsplan

2018 antog Sverige den nationella avfallsplanen och avfallsförebyggande programmet *Att göra mer med mindre*. Planen reviderades 2020 och har blivit förlängd till 31 oktober 2024. Planen och programmet syftar till att beskriva Sveriges arbete med att bland annat minska mängden avfall och ska ses som en del av flera i det svenska arbetet att nå en mer cirkulär ekonomi. Områden som lyfts som viktiga att fortsätta prioritera är matavfall, textil, elektronikavfall, bygg- och rivningsavfall, plast och nedskräpning.

4 Betydande miljöpåverkan

I detta kapitel bedöms hur genomförandet av avfallsplanen påverkar miljön (dvs. miljöeffekterna) och de nationella miljömålen utifrån de föreslagna väsentliga miljöaspekterna för avfallshanteringen som beskrivs i kapitel 3.1.1. Varje enskilt mål, nyckeltal/målvärde och åtgärd i planen kommenteras inte, utan en bedömning görs utifrån hur mål, nyckeltal med målvärden samt åtgärder inom respektive huvudområde sammantaget påverkar miljön och de nationella målen.

4.1 Människors hälsa

I detta kapitel behandlas huvudsakligen arbetet och åtgärder för att säkra hanteringen av farligt avfall, avfallsinsamlingens påverkan genom buller, samt minskad nedskräpning. Vidare bedöms även planen utifrån huruvida strukturer eller miljöer som är värdefulla för människors hälsa kan påverkas.

Negativ påverkan på luftkvalitet är också en konsekvens för människors hälsa, vilket beskrivs närmare i kapitel 4.4. Avfallshanteringen ger även upphov till utsläpp till mark och vatten, vilket kan ge effekt på människors hälsa om det sker exponering av farliga ämnen. Hur åtgärder i avfallsplanen påverkar utsläpp till mark och vatten behandlas i kapitel 4.5.

4.1.1 Nulägesbeskrivning

Farligt avfall innehåller ämnen som kan vara skadliga för människor och miljön, och uppkommer både i hushåll och i kommunala- samt privata verksamheter. Om farligt avfall

inte hanteras på ett säkert sätt finns risk för direkt eller diffus spridning av skadliga ämnen och risk för att människor påverkas negativt. En av avfallshanteringens viktigaste uppgifter är därför att skapa förutsättningar för en säker hantering av farligt avfall.

Avstånden för hämtning av hushållsavfall är långa på grund av den stora landsbygden i Gällivare kommun, vilket gör att kommunen har en väl utbyggd service där farligt avfall kan samlas in på flera platser runtom i kommunens landsbygd. I Gällivare kommun har dessutom en samhällsomvandling pågått under flera års tid som nu är i slutskedet, där delar av byggnader och andra samhällsfunktioner har flyttats på grund av gruvdriften i Malmberget. Farligt avfall från hushåll tas emot vid ÅVC på Kavaheden, samt i Skaulo, Ullatti, Nilivaara, Nattavaara, Dokkas och Hakkas. Det farliga avfallet transporteras sedan till godkända anläggningar för destruktion eller energiutvinning eller annat omhändertagande beroende på vad det farliga avfallet består av. Företag kan beställa egen transport och insamling av farligt avfall och destruktion av entreprenörer.

Nedskräpning på offentliga platser är på en nationell nivå ett problem i många kommuner. Nedskräpning har därför lyfts fram i den nationella avfallsplanen och i föreskrifterna om kommunal avfallsplanering. Förutom riskerna med att skadliga ämnen sprids i vår natur och närmiljö, orsakar även en skräpig offentlig miljö en upplevelse av otrygghet hos kommuninvånarna. En redan skräpig offentlig miljö kan även leda till en ökning av nedskräpning, samt en ökad risk för mindre brott såsom klotter och skadegörelse (Håll Sverige rent, 2022). En del av problematiken kan exempelvis härledas till att återvinningsstationer inte töms eller städas tillräckligt ofta, men också på att människor har invanda mönster och beteenden som kan leda till nedskräpning.

Buller kan uppstå från avfallshantering i insamlingsledet på flera sätt, exempelvis från både insamlingsfordon och tömning av behållare. Detta buller klassas dock i dessa fall som kortvarigt, men kan ändå orsaka problem för människors hälsa. Buller generellt sett, kan påverka människors hälsa negativt genom störd sömn och ökad stress, vilket i sin tur kan leda till irritation, trötthet, högt blodtryck och hjärt- och kärlsjukdomar. I det nationella miljökvalitetsmålet "God bebyggd miljö" beskrivs att bland annat störningar från trafikbuller ska minska.

4.1.2 Negativ miljöpåverkan

En negativ påverkan på människors hälsa bedöms kunna uppstå vid genomförandet av Gällivare kommuns avfallsplan genom ökade bullernivåer. Bullernivåerna kan upplevas som högre genom att den fastighetsnära avfallsinsamlingen flyttar bullret från att tidigare ha uppstått huvudsakligen vid tömning av återvinningsstationer, till att nu ske vid kommuninvånarnas fastigheter. En annan orsak till det ökade bullret kan också vara att fler avfallsfraktioner kommer behöva samlas in vilket även kan generera ökade tömningsfrekvenser. Detta kan orsaka ökade bullernivåer både i form av fler behållare som ska tömmas, men också att själva transportbullret på vägnätet ökar. Omfattningen av den negativa miljöpåverkan som bedöms uppstå kan dock bedömas som liten, eftersom inga av de planerade aktiviteterna bedöms påverka bullernivåerna i någon betydande omfattning.

Ytterligare en negativ påverkan på människors hälsa bedöms kunna uppstå genom ökade utsläpp av luftföroreningar från de ökade avfallstransporterna. Detta beskrivs närmare i kapitel 4.4.

4.1.3 Positiv miljöpåverkan

Positiv påverkan bedöms kunna uppstå på människors hälsa genom att flera av de åtgärder som återfinns i Gällivares avfallsplan genomförs. Dessa åtgärder som bidrar till den positiva påverkan har huvudsakligen syfte till att bättre hantera farligt avfall samt att minska nedskräpningen. I avfallsplanen beskrivs flera åtgärder för att minska både mängden farligt avfall och risker för skador på människor och miljö. Exempel på dessa typer av åtgärder som i avfallsplanen berör farligt avfall är informationskampanjer med syfte att höja hushållens och olika verksamheters kunskap om hur farligt avfall ska hanteras, men också åtgärder som

syftar till att se över återvinningscentralernas tillgänglighet för att möjliggöra att farligt avfall lämnas vid fler tillfällen, samt att utreda olika sorters mobila lösningar för att ytterligare öka invånarnas möjligheter att lämna farligt avfall och elavfall.

Åtgärder i avfallsplanen vars syfte är att minska nedskräpningen i kommunen är exempelvis att genomföra en skräpmätning för att på så sätt kunna göra en nulägesanalys och därmed också ta fram ett relevant handlingsprogram, men det planeras också för åtgärder som att genomföra skräpplockardagar och utföra riktade informationskampanjer.

Om åtgärderna i planen genomförs såsom planerat, samt om de medför en kompetenshöjning och förändrade beteendemönster hos kommuninvånarna kan det innebära att minskade mängder farligt avfall slängs i restavfallet, vilket således påverkar människors hälsa positivt.

Positiv påverkan bedöms även kunna uppstå på människors hälsa genom minskad nedskräpning i kommunen. Exempelvis innebär en minskad nedskräpning en ökad trygghet hos kommuninvånarna, men också överlag positiva effekter i den bebyggda miljön som bidrar till positiv upplevelse vid vistelse i naturen samt andra områden som är viktiga ur rekreationssynpunkt för boende, turister och andra besökande.

4.1.4 Åtgärder

För att minska den negativa påverkan på människors hälsa som kan uppstå vid genomförande av planen bör hänsyn tas tidigt i processen till avfallshanteringen vid fysisk planering. Avfallsutredningar bör vara inkluderade i detaljplaneringen så att miljöutrymmen för alla nödvändiga fraktioner skapas tidigt i processen. Likaså att trafiklösningar är optimerade för avfallshämtning. Det kan gälla både fysisk planering av nya bostadsområden samt övriga offentliga områden. Detta kan göras för att motverka samt minimera buller och nedskräpning, likväl så att avfallsomhändertagandet kan genomföras på ett säkert sätt som inte riskerar vare sig olyckor eller på annat sätt påverkar människors hälsa negativt.

För att ytterligare minska och minimera att negativ påverkan på människors hälsa uppstår bör det säkerställas vid återanvändning av produkter att inga gifter som borde ha fasats ut ur kretsloppet återförs i produkter som återanvänds eller återbrukas. Exempelvis vid återbruk och återvinning vid bygg- och rivningsmaterial där planen nämner flera åtgärder.

4.2 Materiella tillgångar och resurshållning

I detta kapitel behandlas åtgärder som påverkar materiella tillgångar och resurshållning, vilket omfattar återvinning av material och avfall, återanvändning, förebyggande av avfall, samt en hållbar konsumtion. Exempel på detta som huvudsakligen berörs i detta kapitel är att öka medvetenheten kring resurshållning på olika sätt, utveckling av återvinningscentraler för att öka möjligheten att källsortera, utveckling av insamlingen av avfall, samt avfallsförebyggande arbete och återbruk.

4.2.1 Nulägesbeskrivning

I Gällivare kommun lämnar både hushåll, fritidshus och verksamheter sitt avfall i kärl vid fastigheten som töms i olika intervall. Avstånden för hämtning av hushållsavfall i Gällivare är långa på grund av den stora landsbygden, där även avfolkningen på landsbygden resulterar i långa transporter där förhållandevis små mängder avfall samlas in. Den samhällsomvandling som pågår och har pågått under en längre tid i Gällivare kommun och som nu är i slutskedet, kan förmodas ha en stor påverkan på hur omhändertagandet av avfall kommer att ske i framtiden, men också på de mängder avfall som kommer uppstå, då byggnader rivs och uppförs.

Både matavfall och restavfall sorteras ut, vilket görs i två separata plastkärl. Kärlen töms i olika intervall för hushåll respektive verksamheter. Företag och verksamheter kan lämna sitt avfall i kärl som töms enligt abonnemang. Restavfallet transporteras efter omlastning vidare till Boden, där det bränns vid Bodens Energi i deras kraftvärmeverk och energin nyttjas till fjärrvärme och el. Insamlade mängder restavfall för år 2023 uppgick till 3853 ton.

Sedan 1 januari 2024 samlas matavfall in i Gällivare kommun. Det insamlade matavfallet lastas om på Kavahedens avfallsanläggning och transporteras till Bodens biogasanläggning där det behandlas genom rötning till bland annat biogas. Biogasen används därefter bland annat till fordonsbränsle vilket ersätter fossilt bränsle. Flera hushåll i Gällivare har även hemkompost av köksavfall eller en avfallskvarn installerad. Insamlade mängder matavfall i kommunen för år 2023 uppgick till 157 ton.

Utsorterat grovavfall lämnas till Kavahedens ÅVC där det sorteras. Trädgårdsavfall lämnas också till Kavahedens ÅVC, där obehandlat trä samt kvistar och grenar flisas och blandas ihop med gödsel och slam. Detta komposteras till anläggningsjord, där det vid tillverkningen av anläggningsjorden blandas in även park- och trädgårdsavfall från bland annat kommunens parker och kyrkogårdar. Kommunens återvinningsmarknad Alltinget tar emot gåvor för vidareförsäljning i deras butik. Vid behov kan viss rengöring, testning och mindre reparationer utföras innan försäljning eller återbruk. Sedan 1 januari 2024 ansvarar kommunerna för insamling av förpackningar från hushåll. I Gällivare sorterar hushållen ut förpackningar av metall, plast, papper, glas och returpapper som de lämnar vid återvinningsstationerna. Kommunens entreprenörer tömmer behållarna vid återvinningsstationerna och transporterar till omlastningsstationen på Kavahedens avfallsanläggning. Från omlastningsstationen på Kavaheden hämtar sedan producent-ansvarsorganisationerna förpackningarna för transport till återvinning. Insamlad mängd förpackningar (exklusive returpapper) som samlades in för återvinning i Gällivare kommun år 2023 uppgick till 65 kg per invånare, vilket ligger något högre än det nationella genomsnittet som år 2023 var 49 kg per invånare (FTI, u.å.). Insamlad mängd förpackningar inklusive returpapper som samlades in för återvinning år 2023 uppgick till 75 kg per invånare.

4.2.2 Negativ miljöpåverkan

Föreliggande avfallsplan bedöms inte innebära någon negativ miljöpåverkan på materiella tillgångar och resurshushållning.

4.2.3 Positiv miljöpåverkan

Positiv påverkan på materiella tillgångar och resurshushållning bedöms uppstå genom att planens genomförande innebär en minskning av mängden avfall samt en ökning av återvinning och återanvändning. Åtgärderna i avfallsplanen som bedöms bidra till de positiva miljöeffekterna är av olika slag, men genom riktade utbildningar och informationskampanjer som planeras utföras till både verksamheter och hushåll kan dessa bidra till att medvetenheten inom dessa områden ökar hos kommuninvånarna. De planerade informationskampanjerna berör flera områden bland annat hur kommuninvånarna kan minska matsvinnet, avfall sorteras och återvinnas, förebygga att förpackningsavfall och returpapper uppstår, samt information om RE-playen och Alltinget. Arbetet med att minska mängden matsvinn bidrar dels till ökad resurshållning, dels minskade avfallsmängder och minskad påverkan på klimatet vilket beskrivs i kapitel 4.4.

Dessa kunskapshöjande informationsåtgärder tillsammans med åtgärder som underlättar för kommuninvånarnas återanvändning och återvinning leder till en positiv inverkan på miljöaspekten. Sådana åtgärder är exempelvis att öka tillgängligheten till Kavahedens ÅVC, underhåll av befintliga återvinningsstationer i kommunen, men vad som också kommer att genomföras under planperioden är både separat insamling av förpackningar på torg och i parker (samt andra populära platser där kommunen har ett renhållningsansvar), samt fastighetsnära förpackningsinsamling, vilket bedöms ge positiva miljöeffekter genom ökad tillgänglighet som bidrar till en ökad återvinning.

Om återanvändning och återvinning av material ökar, så minskar behovet av att ta ut jungfruligt material från jordens ändliga resurser. Det är alltid mer resurseffektivt att använda ett material flera gånger än att förbränna det och tillverka nya produkter av jungfruligt material. Åtgärder som genomförs för att öka återanvändning, materialåtervinning och

materialutnyttjande bedöms därför ha en positiv miljöpåverkan. Från den 1 januari 2025 ansvarar kommunen för separat insamling av textilavfall, vilket därmed är en åtgärd som kommer att genomföras under planperioden. För att ytterligare bidra till en positiv påverkan på textilåtervinningen är en åtgärd i planen att upphandla arbetskläder som kan återanvändas, vilket också bedöms ha en positiv påverkan om den genomförs.

Vidare planeras ytterligare åtgärder för att öka återanvändningen och materialåtervinningen genom att kommunen exempelvis ska utföra olika inventeringar av utrustningar bland annat av möbler och elektronik i kommunala verksamheter, men också för att kunna ställa krav vid upphandling av köp för att öka återanvändning. Åtgärder som rör information om returpapper och förpackningsavfall samt källsortering bedöms vara positiva för miljön, vilket bedöms leda till positiv miljöpåverkan.

De utredningar som planeras för att utveckla återanvändning och återvinning kommer, om de genomförs, kunna ha positiv miljöpåverkan genom minskade mängder avfall. Eftersom det i Gällivare kommun har pågått en samhällsomvandling under en längre tid, är det av vikt att genomföra åtgärder för att skapa förutsättningar för återbruk av bygg- och rivningsavfall såsom planen föreslår. Genomförs dessa typer av åtgärder kan det komma att ge en stor positiv påverkan men som kräver tätt samarbete mellan kommunen och delar av kommunens näringsliv. Bygg- och rivningsavfall berörs även under kap 4.3.

Omfattningen av de positiva miljökonsekvenserna är till viss del beroende av förändring av människors beteenden, vilket innebär att det är svårt att bedöma omfattningen av de positiva miljökonsekvenserna samt att det kan ta tid. På lång sikt bedöms de positiva miljökonsekvenserna dock kunna bli stora.

4.2.4 Åtgärder

I åtgärderna kopplade till avfallsplanens mål lyfts ökad tillsyn som en viktig åtgärd. Det är dock av vikt att om målen ska kunna uppnås och åtgärderna genomföras behöver tillsynsmyndigheten ges möjlighet att prioritera dessa typer av frågor genom utökade resurser för exempelvis utbildning och rutiner. Arbetet med offentliga upphandlingar är ett relevant verktyg för att nå bättre resurshushållning och hållbarhet. För att genomföra upphandlingar med tillräckliga krav på hållbarhet som leder till ökad återanvändning, återvinning och förebyggande av avfall behövs resurser och kunskap tillföras kommunens upphandlingsorganisation.

Den fysiska planeringen är viktig för ökad möjlighet att sortera ut avfall som kan materialåtervinnas minskar miljöpåverkan. En del i detta typ av arbete kommer huvudsakligen att vara att implementera den fastighetsnära förpackningsinsamlingen, samt säkerställa att ändamålsenlig insamling av restavfall samt förpackningar finns på allmänna platser och rastplatser. För dessa typer av åtgärder kan det vara bra att ha i åtanke att det kan krävas utökade resurser dels för själva etableringarna men även för information och rutiner kring hur detta ska hanteras av hushållen och på arbetsplatser och förvaltade objekt.

För att minska negativ påverkan på materiella tillgångar och resurshållning vid genomförande av planen bör det även beaktas att förändring av konsumtionsmönster, attityder och beteende för att uppnå förändringar kräver ett långsiktigt arbete. Det är viktigt att ha stor uthållighet beträffande informationsinsatser som syftar till att förändra beteenden, eftersom detta tar lång tid. Välplanerade informationsinsatser bedöms dock kunna få stor positiv påverkan på lång sikt. Det kan också vara svårt för en enskild kommun att nå ut brett med informationen, varpå samverkan med andra myndigheter och det lokala näringslivet är ytterligare en åtgärd som föreslås.

Ökad källsortering som många av åtgärderna i planen syftar till kan på sikt innebära förändrade avfallsflöden in till avfallsanläggningen, men också mängden avfall som mellanlagras, vilket man bör ta hänsyn till vid planering av ytor, samt för att innehålla tillståndsgivna mängder på avfallsanläggningen.

4.3 Bebyggelse och kulturmiljö

Åtgärder som påverkar bebyggelse och kulturmiljö behandlas i detta kapitel. Det berör exempelvis om- och tillbyggnationer på grund av ändrade insamlingssystem, lokalisering av nya avfallsanläggningar, eller ändringar av återvinningscentraler och återvinningsstationer.

4.3.1 Nulägesbeskrivning

Gällivare kommun består av en större tätort, Gällivare, samt ett antal mindre tätorter och boende på landsbygden. Den största delen av kommunens befolkning, 82 procent, är bosatt i Gällivare tätort. Gällivare kommun har genomgått en stor samhällsomvandling som ursprungligen är orsakad av gruvdriften i Malmberget. De avvecklade områdena i Malmberget har omvandlats till industriområde och stängslats in allteftersom att samhällsomvandlingsprocessen fortgår. Hela kommunens invånare har dock påverkats av samhällsomvandlingen eftersom flera samhällsfunktioner har flyttats till Gällivare, och nya bostäder och offentliga byggnader har ersatts och byggts upp i Gällivare (Tyréns, 2017).

Från januari 2024 har Gällivare kommun implementerat arbetet med insamling av matavfall, vilket kommer att fortsätta att utvecklas under planperioden. Gällivare kommuns avfallsplan innehåller åtgärder som innebär förändringar av insamlingssystem eftersom alla kommuner i Sverige senast januari 2027 ska ha infört fastighetsnära förpackningsinsamling, vilket betyder att åtgärden om fastighetsnära insamling för förpackningar kommer utföras under planförslaget. Andra åtgärder som kan innebära en förändring av insamlingssystem är separat insamling av textil, samt att kommunen ska se till att det finns möjlighet till källsortering i offentliga miljöer.

4.3.2 Negativ miljöpåverkan

En viss negativ påverkan kan uppstå genom att de planerade åtgärderna i planen genomförs, då huvudsakligen genom en ökad markanvändning. Den ökade markanvändningen och den ökade markytan som kan komma att tas i anspråk avser bland annat avfallslösningar i staden för exempelvis ökad sortering, fastighetsnära avfallsinsamling, källsortering på offentliga platser, samt eventuell mellanlagring av fler fraktioner på avfallsanläggningen. För genomförandet av vissa av de planerade åtgärderna kan det på sikt uppstå behov av ombyggnation eller tillbyggnation på avfallsanläggningen, vilket bedöms ha en negativ miljöpåverkan till följd av ökad markanvändning. Ytor för hantering av avfall kan därmed komma i konflikt med andra intressen för markanvändning.

4.3.3 Positiv miljöpåverkan

Stor positiv miljöpåverkan bedöms även kunna uppstå om de planerade åtgärderna som rör bygg- och rivningsavfall genomförs, eftersom bygg- och rivningsavfall är ett avfallsslag som har störst miljöpåverkan enligt Naturvårdsverket (Naturvårdsverket, 2023). Arbetet med att minska dessa avfallsfraktioner har därför stor positiv effekt på miljön. Samhällsomvandlingen i Gällivare kommun har inneburit att många byggnader har rivits, samt minst lika många nybyggnationer. Arbetet med detta är i slutfasen men bedöms ligga till grund som en unik chans att kunna återbruka bygg- och rivningsmaterial, men också minimera de avfallsmängder som uppstår.

Åtgärderna för fastighetsnära avfallsinsamling samt en utökad källsortering i offentliga miljöer och i kommunens verksamheter bedöms medföra positiv miljöpåverkan eftersom det innebär en ökad möjlighet till sortering av fler fraktioner, vilket i sin tur om detta medför förändrade beteendemönster kan medföra minskade mängder felsorterat avfall.

4.3.4 Åtgärder

För att undvika negativ miljöpåverkan på bebyggelse och kulturmiljö är god planering av vikt för att säkerställa både god service, men också för att utnyttja markytan på ett effektivt sätt. Särskilt viktigt blir det att ta hänsyn till omgivande bebyggelse och kulturmiljö när många byggnader har flyttats och ska flyttas till nya platser, som nu har skett och fortfarande sker i

viss omfattning i Gällivare. Detta kan göras genom att nybyggnationer och övriga tillbyggnader anpassas till gällande översiktsplan och detaljplan, samt att om åtgärderna berör fasaden till omgivande bebyggelse och kulturmiljö kan material och utformning anpassas utifrån detta.

Ytterligare åtgärder kan vara att ta hänsyn till om fler byggnader hamnar närmare Kavahedens avfallsanläggning, även utreda så att avfallsanläggningen inte innebär olägenheter för de boende. Vid utvecklingen av insamlingssystem kan avfallsanläggningen behöva utökas för att kunna ta hand om fler avfallsfraktioner vilket kan innebära att utformningen av avfallsanläggningen i sådana fall kan anpassas för att begränsa negativ miljöpåverkan. Vidare kan många förbättringar i den fysiska miljön också genomföras om man tidigt i planprocessen avsätter och planerar för ytor för återbruk och avfallshantering. Detta finns det goda förutsättningar för idag om man vid planeringsstadiet vid flytt av olika samhällsfunktioner även tar hänsyn till avfallshanteringen där det nya samhället växer fram, vilket om det genomförs, bedöms ge positiv miljöpåverkan. Efterkonstruktioner och ombyggnationer blir ofta både svårare och dyrare att genomföra i efterhand.

För att underlätta återbruk och återvinning av bygg- och rivningsavfall har det visat sig nödvändigt med en god bygglogistik. Dels på bygg- och rivningsanläggningarna, men också till och från byggplatserna. Att vid bygg- och rivningsprojekt från start se över bygglogistiken ökar alltså förutsättningarna för återbruk och återvinning av bygg- och rivningsmaterial. (AFRY, 2023)

4.4 Luft- och klimatfaktorer

Luft- och klimatfaktorer omfattar dels de luftföroreningar som är skadliga för människor och miljö och dels de växthusgaser som bidrar till den globala uppvärmningen. I detta kapitel bedöms främst utsläpp från transporter, minskad mängd avfall, gas från deponier samt återvinning av avfall.

4.4.1 Nulägesbeskrivning

Vanliga luftföroreningar som påverkar människors hälsa och miljö och som man därmed brukar kontrollera är kväve- och svaveloxider, marknära ozon samt svävande partiklar av olika storlek. Luftföroreningarna påverkar både människors hälsa och miljön främst nära själva föroreningskällan. (Naturvårdsverket, 2024) Luftföroreningarna liksom utsläpp av växthusgaser härrör främst från utsläpp från vägtrafiken tillsammans med utsläpp från industrin. Till skillnad från luftföroreningar vars påverkan är mer av lokal karaktär påverkar utsläppen av växthusgaser hela planeten oavsett var det släpps ut.

2017 gjordes luftkvalitetsmätningar i Östra Malmberget i Gällivare kommun för att kontrollera halterna av kväveoxider samt partiklar i dimensionerna PM10 samt PM2,5. Mätningarna visade att inga gränsvärden enligt miljökvalitetsnormerna som finns reglerade i SFS 2010:477 överskreds. Därmed gjordes bedömningen att det inte finns behov av ytterligare kontinuerliga mätningar utan att det räcker med objektiva skattningar för bedömning av luftkvaliteten i kommunen. (Gällivare kommun, 2017)

Avfallshanteringen är helt beroende av transporter, främst med tyngre fordon för insamling av avfall och transporter till behandlingsanläggningar både inom och utanför kommunen. Gällivare kommun är en till ytan stor kommun, vilket genererar långa transporter med avfallsfordon för att kunna samla in avfall i kommunens alla delar.

I Gällivare kommun finns det totalt 22 återvinningsstationer på olika platser samt på Kavahedens återvinningscentral. Efter införandet av kommunalt ansvar för insamlingen av förpackningar har kommunen valt att överta driften och ansvaret för dessa återvinningsstationer. Förutom förpackningsinsamling på dessa återvinningsstationer ska kommunen enligt avfallsplanen och ny lagstiftning samla in förpackningar fastighetsnära. Alla privata personbilstransporter till och från anläggningarna skapar klimat-

och luftpåverkande utsläpp. Hur stor andel av luftutsläpp som härrör från just avfallshantering i Gällivare är inte kartlagt.

Livsmedelsproduktionen har en stor miljöpåverkan och vår livsmedelskonsumtion beräknas stå för 29 procent av hushållens konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp (Naturvårdsverket, 2024). Genom att slänga mindre matavfall och tillvarata det matavfall som ändå slängs kan den negativa påverkan på miljön och klimatet minska. Under 2022 uppkom cirka 1,2 miljoner ton fast livsmedelsavfall i Sverige. Det motsvarar 117 kg per person, varav 56 kg uppstår i hushållen. (Naturvårdsverket, 2024) Av det matavfall som uppkommer samlas årligen 440 000 ton matavfall in för återvinning, vilket motsvarar cirka 42 kg per person och år (Avfall Sverige, 2024).

Den 1 januari 2024 införde Gällivare kommun matavfallsinsamling i separat kärl. Matavfallet som samlas in transporteras vidare till Bodens biogasanläggning för rötning. Flera hushåll i kommunen har också egen kompost eller matavfallskvarn.

Mängden restavfall i kommunen uppgick år 2023 till 3853 ton. Det insamlade restavfallet transporteras efter omlastning vidare till Boden där det bränns vid Boden Energis kraftvärmeverk och nyttjas till fjärrvärme och el.

Från de nedlagda deponier som finns i Gällivare avgår deponigas i olika grad beroende på vad som har deponerats. Deponigas innehåller bland annat metangas, som är en klimatpåverkande gas. Metangas är en kraftigare klimatpåverkande gas än koldioxid och det är viktigt att säkerställa att det inte sker betydande läckage till luft.

4.4.2 Negativ miljöpåverkan

Negativ miljöpåverkan bedöms kunna uppstå på luftkvalitet och klimat. Den negativa miljöpåverkan bedöms främst kunna uppstå om transporter ökar (både tyngre fordon samt privatfordon). Exempel på åtgärder som skulle kunna medföra ökade transporter är införandet av fler fraktioner som i sin tur skulle kunna innebära att avfallet då behöver transporteras till olika platser för återvinning. Införandet av fastighetsnära insamling skulle kunna medföra fler transporter för att omhänderta fler fraktioner. Detta kan bli extra tydligt i en kommun som Gällivare med stor yta och därmed långa transportavstånd. Samtidigt finns en positiv aspekt av färre privatfordon till och från återvinningsstationerna. Vidare kan åtgärder om ökad tillgänglighet till Kavahedens återvinningscentral och ökad information om RE-playen innebära fler privatresor till och från dessa platser.

Miljöeffekterna av ökade transporter innebär ökade utsläpp av främst kväveoxider, koldioxid och partiklar till luft, vilket påverkar luftkvalitet och klimat negativt. Konsekvenser på människans hälsa kan bli exempelvis att fler får nedsättning av lungfunktion och cancer. Konsekvenserna på miljön kan bli förhöjd temperatur och förändrat klimat globalt. Omfattningen av de ökade transportererna är svåra att bedöma och skulle behöva en noggrannare trafikutredning för att analysera helt.

Nedlagda deponier avger deponigas som bland annat innehåller metangas vilka bidrar till växthuseffekten och påverkar klimatet negativt. Metangas är en kraftigare klimatpåverkande gas än koldioxid och det är viktigt att säkerställa att det inte sker betydande läckage till luft.

4.4.3 Positiv miljöpåverkan

Positiv miljöpåverkan bedöms kunna uppstå för luftkvalitet och klimatfaktorer. Detta bedöms främst kunna uppstå på grund av arbetet med åtgärder i avfallsplanen som syftar till att minska mängden avfall som uppkommer, öka återbruk och öka materialåtervinningen. Mål och åtgärder som handlar om insamling av matavfall för rötning ger cirkulära vinster eftersom man cirkulerar näringsämnen och kol som annars skulle ha förbränts. Vid insamling av fordonsgasframställning bidrar det insamlade matavfallet till att öka utbudet av förnyelsebara bränslen och därmed övergång till förnyelsebara bränslen i fordonsflottan.

Tillverkning och behandling av avfall bidrar till klimatutsläpp. Genom att förebygga att avfall uppstår minskar också utsläppen. Totala mängden avfall i Gällivare kommun år 2023 var 3853 ton. Målet i avfallsplanen om att minska mängden mat- och restavfall med 25 procent till år 2030 jämfört med år 2023 skulle innebära att den totala minskningen blir 963 ton. Detta skulle innebära en minskning med 2116 ton koldioxidekvivalenter, vilket motsvarar ca 1 060 000 mils bilkörning med en bensindriven bil.

Målen i avfallsplanen som handlar om återvinning bidrar också till minskade utsläpp av klimatpåverkande gaser. Livscykelanalyser påvisar att nyttan ur ett miljöperspektiv är större vid materialåtervinning än vid förbränning, trots att mängden transporter bedöms öka. Det är således bättre ur miljöhänseende att återvinna material så många gånger som möjligt innan det förbränns. Miljöeffekterna av att öka mängden produkter och material som kan återanvändas respektive återvinnas, är minskade utsläpp till luft i hela produktionskedjan - från utvinning till tillverkning och distribution av varor samt vid behandling av avfallet (Nordiska ministerrådet, 2015).

Genom att öka mängden produkter och material som samlas in för återanvändning och återvinning kan behovet av att framställa produkter från jungfruliga råvaror minska, åtminstone på lång sikt. Tack vare att en större andel material återvinns kan utsläppen vid nyproduktion av produkter därmed minska.

Vidare skapar mål och åtgärder i planen som handlar om återvinning och återbruk av bygg- och rivningsmaterial minskade klimatutsläpp då branschen står för ca en tredjedel av allt avfall som uppstår i Sverige och ca 21,7 procent av Sveriges totala utsläpp av växthusgaser (Boverket, 2024).

Åtgärden som innebär ambulerande hämtning hos TopBostäders hyresgäster är också en åtgärd som minskar personbilstransporter till och från återvinningscentraler och därmed luftpåverkande utsläpp från dessa transporter genom övergång till kollektiv insamling.

Likaså minskar åtgärder i planen som handlar om digitala utbildningar och informationsinsatser transporter då utbildningsdeltagare inte behöver resa för att tillgodogöra sig utbildningen.

Målet om att utöka återvinning av plastavfall utöver plastförpackningar bedöms kunna minska utsläppen av koldioxid. Tillverkning av plast ger upphov till växthusgasutsläpp och vid förbränning av plasten släpps kol från plastprodukten ut i atmosfären. För att Sverige ska kunna nå sina klimatmål behöver förbränning av plast minska. (Naturvårdsverket, 2024) På samma sätt bidrar målet och åtgärden om att minska engångsartiklar till att minska mängden plast som går till förbränning.

Genom åtgärden om industriell symbios i kommunen minskar resursförbrukningen och uttag av råvaror och därmed också utsläpp av koldioxid.

4.4.4 Åtgärder

För att avfallet ska minska och återvinningen öka behöver det säkerställas att de föreslagna utredningar och informationsåtgärder som föreslås i avfallsplanen verkställs och omsätts i förändrade vanor och rutiner. I avfallsplanen presenteras ett flertal åtgärder där kommunen råder och det är viktigt att kommunen föregår med gott exempel för kommuninvånarna. Vidare föreslås samverkan med andra aktörer såsom andra myndigheter, organisationer och lokala näringslivet för att nå ut med informationsinsatser.

För deponierna föreslås att genomförandet av efterbehandlingsåtgärder enligt tidigare inventering följs upp. Detta för att minska risken att deponigas kommer ut i atmosfären eller läckage sker till grundvatten. Ytterligare en åtgärd är att omhänderta deponigasen för värmeutvinning. På detta sätt kan utsläpp av den kraftfulla växthusgasen metan minska.

För att minska negativa effekter av ökade transporter med utsläpp till luft som följd föreslås investering av avfallsfordon med andra fordon än fossila.

Planen föreslår redan en ambulerande funktion för TopBostädernas hyresgäster. Ytterligare ambulerande återvinningsanläggningar till fler bostadsområden i kommunen för att samla in farligt avfall och grovavfall skulle minska privatpersoners resor till och från återvinningscentraler.

Vidare föreslås inom ramen för kommunens övriga hållbarhetsarbete åtgärder för att uppmuntra övergången till icke fossila drivmedel för privatbilar, exempelvis genom en förstärkt laddinfrastruktur eller infrastruktur för andra förnyelsebara bränslen.

4.5 Förorening och exploatering av mark och vatten

Här behandlas främst åtgärder vid aktiva och nedlagda deponier men även till viss del återvinningscentraler och andra avfallsanläggningar.

4.5.1 Nulägesbeskrivning

Aktiva och nedlagda deponier kan orsaka utsläpp till mark och vatten genom exempelvis lakvatten. Inom Gällivare kommun finns totalt 40 identifierade nedlagda deponier. Majoriteten, 37 av dessa, är kommunala och har avslutats. Deponierna har yttäckts med några få undantag där uppgifter saknas. Den enda aktiva deponin idag är den godkända deponin på Kavahedens avfallsanläggning. Deponierna har inventerats i två omgångar, 1984 samt mellan 2003-2004 av Gällivares miljökontor. Riskbedömning är gjord 1984 och utifrån underlaget från 1984 är riskbedömning gjord även 1991. Tio deponier riskklassades efter Naturvårdsverkets Metodik för Inventering av Förorenade Områden (MIFO) under 2013.

Av de kommunala deponierna som finns i Gällivare kommun, är en deponi inte riskklassad, tre i riskklass 2 (stor risk), 7 i riskklass 3 (måttlig risk), samt 22 i riskklass 4 (liten risk) enligt MIFO. För fyra deponier har inte inventeringen varit tillräcklig för att riskklassningen ska kunna bli korrekt, där tre deponier bedöms ligga mellan riskklass 3 och 2, samt en deponi ligger mellan riskklass 4 och 3 enligt MIFO. De övriga nedlagda deponierna som inte är i kommunal ägo bestående av industriavfall är inte riskklassificerade. De nedlagda deponierna som klassificerats som riskklass 2 ligger i Hakkas, Killinge och i Nilivaara. I avfallsplanen finns planerade åtgärder för nedlagda deponier, bland annat att riskklassificera den deponi som i dagsläget inte är det, samt att utföra åtgärder för aktuella nedlagda deponier enligt resultat från de undersökningar som gjorts.

Kavahedens avfallsanläggning i Gällivare ligger cirka 5 km norr om Gällivare tätort. På anläggningen finns en deponi för icke farligt avfall och en för inert avfall. Det planeras även för en deponi för farligt avfall. Hushåll kan idag lämna farligt avfall till Kavaheden som mellanlagras på anläggningen. Deponiområdet drivs av Ragn-Sells sedan 2021 och det finns även möjlighet att ta emot förorenade massor på anläggningen. På Kavaheden finns även en sorteringsyta där osorterat avfall sorteras med hjälp av grävmaskin samt mellanlagringsytor för olika slags avfall. Avfallet lagras innan det behandlas eller transporteras vidare för återanvändning, återvinning eller förbränning.

I Gällivare kommun finns 7 *återvinningscentraler*, den på Kavaheden, samt sex andra som ligger i Skaulo, Ullatti, Nilivaara, Nattavaara, Dokkas och Hakkas. Samtliga av dessa återvinningscentraler är bemannade, och där kan hushållen lämna grovavfall, träavfall, metallskrot, deponi, elektronik (inkl. ljuskällor, vitvaror mm), bilbatterier, småbatterier och farligt avfall. Avfallet körs sedan till Kavahedens avfallsanläggning där det vägs och läggs på mellanlager innan det bearbetas eller körs vidare till behandling. Driften av byarnas centraler utförs på entreprenad.

Från och med år 2024 fick kommunerna ansvar för insamling av förpackningar från hushåll antingen genom fastighetsnära insamling eller lättillgängliga samlingsplatser. Gällivare

kommun har valt att överta samtliga återvinningsstationer. Inom Gällivare kommun finns det totalt 22 återvinningsstationer inklusive Kavaheden. Av dessa ligger tio i Gällivare tätort, och resterande ligger på landsbygden i Dokkas, Hakkas, Koskullskulle, Malmberget, Nattavaara, Skaulo, och Ullatti. På återvinningsstationerna kan förpackningar av plast, papper, metall och glas samt returpapper (tidningar) sorteras.

I Gällivare finns det idag inte några av de *invasiva arter* som pekas ut i EU-förordning 1143/2014 som behöver bekämpas eller där spridning behöver förhindras. Däremot växer det bland annat blomsterlupiner inom kommunen och för att förhindra spridning av dessa är det viktigt att de inte slängs som trädgårdsavfall utan omhändertas enligt kommunens rutin. Trots att det inte finns några invasiva växter enligt EU-förordningen inom kommunen i dagsläget, så finns det en risk för att bland annat ett förändrat klimat orsakar att detta läge kan förändras, vilket gör att det är troligt att invasiva främmande arter i allt högre grad i framtiden kommer att fraktas till kommunens olika återvinningscentraler av kommuninvånarna och andra. Av denna anledning är det viktigt att det finns åtgärder och rutiner för hur invasiva arter ska hanteras i Gällivare för att minska den negativa påverkan invasiva arter har på den biologiska mångfalden.

Det är också viktigt att andra invasiva främmande växtarter som i dagsläget inte omfattas av någon lagstiftning, till exempel blomsterlupin, hanteras på ett korrekt sätt för att minimera och minska den negativa påverkan den kan orsaka på biologisk mångfald. Gällivare kommun har därför en rutin som innebär att invasiva växter ska förpackas i dubbla säckar som ska vara väl förslutna innan de tas emot på Kavahedens återvinningscentral. Mindre mängder kan slängas i restavfallskärlet men även där gäller att det ska läggas i dubbla soppåsar och vara väl förslutna. Invasiva växter skickas till förbränning till Bodens kraftvärmeverk. Åtgärder som planeras för att förhindra spridning av invasiva arter är bland annat att informera kommuninvånarna hur det kan vara ett problem samt hur det ska hanteras för att förhindra spridning.

4.5.2 Negativ miljöpåverkan

Utsläpp till mark och vatten kan uppkomma vid nedlagda deponier där miljöfarliga ämnen kan riskera att laka ut, vilket innebär att det kan krävas åtgärder för att minimera dessa risker. Genomförandet av planen bedöms inte öka risken för utsläpp till mark och vatten.

4.5.3 Positiv miljöpåverkan

Avseende de nedlagda deponier som finns i kommunen, så bedöms genomförandet av planen bidra till positiva effekter i form av minskade utsläpp av miljöfarliga ämnen som kan riskera att laka ut från de nedlagda deponierna. Detta då åtgärderna som ingår i planen består av att riskklassificera den nedlagda deponi som i dagsläget inte är riskklassad, samt att utföra åtgärder för aktuella nedlagda deponier enligt resultat från de undersökningar som gjorts. Genomförs dessa åtgärder i åtgärdsprogrammet som rekommenderas utifrån de gjorda undersökningarna av deponierna kan riskerna för utsläpp av miljöfarliga ämnen genom lakvatten minimeras och positiv miljöpåverkan bedöms därför uppstå på mark och vatten.

Positiva effekter på mark och vatten bedöms uppstå vid genomförandet av planen då arbetet med återbruk och en ökad återanvändning är viktigt för att minska mängden avfall och därmed åtgången av ändliga resurser. Genom åtgärder som ska främja invånarnas återbruk och återanvändning, allt från informationskampanjer och upphämtning av grovavfall för hyresgäster som saknar bil så kommer dessa tillsammans bidra till att motverka mängden avfall i samhället som hamnar på deponi vilket i sin tur innebär att tillförseln av mängden giftiga ämnen till miljön minskar på lång sikt. Den positiva miljöpåverkan av ökad återanvändning och ökad materialåtervinning som planen medger kan därför på sikt bli stor. Den ökade materialåtervinningen och återanvändningen bidrar till att mindre material behöver utvinnas från jordskorpan och minskar då i sin tur tillförsel av giftiga ämnen till omgivande natur och miljö.

4.5.4 Åtgärder

För att korrekta och lämpliga åtgärder ska kunna utföras för de nedlagda och aktiva deponierna så rekommenderas att nya inventeringar utförs av de fyra deponier som inte kunnat riskklassificeras korrekt och därmed ligger mellan olika riskklasser. En korrekt riskklassning innebär att de rekommenderade åtgärderna är relevanta och därmed också ger störst effekt om de genomförs. Eftersom deponierna har inventerats i flera omgångar, 1984 samt mellan 2003-2004, och att det 2013 vid riskklassning efter Naturvårdsverkets Metodik för Inventering av Förorenade Områden (MIFO), uppdragats att vissa inventeringar inte är tillräckliga för en korrekt riskklassificering, skulle samtliga nedlagda deponier kunna inventeras på nytt för att bidra med bättre kunskap om riskerna för utsläpp från de olika deponierna.

En ny inventering och riskbedömning skulle kunna bidra med ny kunskap som ger möjlighet att planera framtida relevanta åtgärder för deponierna. En ny bedömning av utsläppsriskerna kan påvisa ett annat resultat än de bedömningar som är gjorda tidigare, vilket skulle medföra att planerade åtgärder kan ge ännu större effekt.

Vidare är det av vikt att tidigt i planeringsprocessen prioritera finansieringsfrågan avseende eventuella åtgärder som avser efterbehandling av nedlagda deponier för att förhindra läckage av miljöfarliga ämnen, då detta oftast är kostsamt.

Det är viktigt att ta hänsyn till att de åtgärder i form av informationsinsatser som syftar till att främja invånarnas återbruk och återanvändning kan kräva uthållighet då beteenden som ska ändras ofta kräver lång tid innan det börjar ge resultat. Välplanerade informationsinsatser kan ge ett gott resultat, men därför är det av vikt hur och när dessa informationsinsatser utförs.

4.6 Klimatförändringar

Även om arbetet med att minska klimatförändringarna pågår på flera nivåer i samhället kommer effekterna av ett förändrat klimat inte kunnat hindras utan anpassningar behöver göras till pågående och framtida klimatförändringar. I detta kapitel behandlas riskerna som ett förändrat klimat kan innebära och avfallsplanens påverkan på dessa risker.

4.6.1 Nulägesbeskrivning

Länsstyrelsen i Norrbottens län har tagit fram en rapport som beskriver möjliga klimatscenarion i Norrbottens län för framtiden samt förslag till anpassningar som bör göras. Rapporten beskriver att länet står inför ett förändrat klimat i form av mildare och kortare vintrar, ökade nederbördsmängder, färre dagar med snötäcke, förlängd växtperiod, ökad tillrinning och ökade risker för ras och skred, i synnerhet moränskred (Länsstyrelsen Norrbotten, 2016).

För avfallshanteringsdel kan dessa förändringar komma att innebära problem med vägar (bärighet) på grund av förändrade vattenförhållanden (exempelvis översvämningar, skred/ras) samt ökad risk för tjälskador. Det finns också risk att nedlagda deponier orsakar problem på grund av ökad tillrinning och skyfall med översvämningar som följd samt förändrade markvattenförhållanden som kan medföra exempelvis sättningar eller risker för förorening av grundvatten. Ytterligare föroreningsrisker finns kopplade till nedskräpade områden och översvämningar i dessa.

Högre temperaturer och värmeböljor kan skapa problem med lukt, mögel och skadedjur. Även problem med invasiva arter kan förvärras av värmeböljor då vissa invasiva arter gynnas av högre temperaturer och fuktigare klimat samt längre växtsäsonger.

Klimatrelaterade händelser kan också skapa problem med skador på anläggningar och byggnader kopplade till avfallshantering eller avbrott i avfallshämtning som en följd av olika typer av extremväder.

4.6.2 Negativ miljöpåverkan

Utsläpp till mark och vatten kan uppkomma vid nedlagda deponier där miljöfarliga ämnen riskerar att laka ut vid förändrade markvattenförhållanden till följd av extrema väderhändelser. Genomförandet av planen bedöms dock inte öka risken för utsläpp till mark och vatten men inte heller minska risken.

4.6.3 Positiv miljöpåverkan

Planen beskriver mål och åtgärder för att minska spridningen av främmande invasiva arter. Genom att arbeta aktivt med att förhindra spridning under planens hela giltighetstid bedöms planen kunna minska risken för spridning.

4.6.4 Åtgärder

I arbetet med genomförande av avfallsplanen bör hänsyn tas till pågående och framtida klimateffekter. Kommunen bör vidare ta fram en klimat- och sårbarhetsanalys som analyserar de risker som kommunen står inför i samband med ett förändrat klimat tillsammans med krisorganisation och åtgärder. Exempelvis vad gäller skador på fastigheter och anläggningar kopplade till avfallshantering, risk för föroreningar i samband med skyfall och översvämningar samt hur kommunen hanterar viktig samhällsservice såsom hämtning av avfall om klimatrelaterade händelser inträffar. De åtgärder som nämns i avfallsplanen för att motverka spridning av invasiva främmande arter bedöms som viktiga.

5 Sammanvägd bedömning

5.1 Betydande miljöpåverkan

Syftet med avfallsplanen är att bidra till omställningen till ett hållbart och resurseffektivt samhälle där avfall förebyggs, material och produkter stannar i kretsloppet och det avfall som ändå uppstår ses som en resurs. EU:s avfallshierarki ligger som grund med ambitionen att flytta avfall uppåt i hierarkin. Den föreslagna planen bedöms bidra till att uppnå syftet och att förflytta avfall som uppstår i kommunen uppåt.

De åtgärder som på lång sikt kommer bidra till störst positiv miljöpåverkan bedöms vara de åtgärder som relaterar till kunskaphöjande insatser och åtgärder som leder kommuninvånare till ett förändrat beteende, så kallad "nudging" såsom enklare att sortera avfall och ökad tillgänglighet till återvinningscentraler och andra verksamheter som ägnar sig åt återbruk. Att använda sig av tillgängliga styrmedel är också viktigt, såsom miljöstyrande avfallstaxa och kravställande vid upphandlingar, vilket beskrivs i planen.

Negativ miljöpåverkan bedöms kunna uppstå på luftkvalitet och klimat kopplat till ökade transporter till följd av att avfallet i större utsträckning sorteras i flera olika fraktioner som behöver transporteras till olika platser för återvinning samt att insamling av förpackningar nu ska ske fastighetsnära. Negativ miljöpåverkan kan också uppstå till följd av ökad markanvändning. Genomförandet av planen bedöms dock sammantaget ha en liten negativ påverkan jämfört med de positiva effekterna.

De positiva effekterna av planen kommer av bättre resurshållning och minskade utsläpp av skadliga ämnen och klimatutsläpp. Genom bättre resurshushållning minskar uttag av råvaror både globalt och lokalt. Minskad nedskräpning skapar mindre diffusa utsläpp och en tryggare närmiljö för kommuninvånare och besökare. Omfattningen av de positiva effekterna är beroende av beteendeförändring vilket tar tid. Om informationsinsatserna lyckas och åtgärderna som anges i planen genomförs bedöms den positiva miljöpåverkan på lång sikt bli stor.

För att de beskrivna positiva effekterna ska uppstå behöver kommunen säkerställa att de åtgärder i form av utredningar och informationsåtgärder som föreslås i avfallsplanen förverkligas genom förändrade vanor och rutiner. Ett förändrat beteende hos kommuninvånare, kommunala verksamheter och näringslivet i Gällivare kommun är viktigast för att realisera ett samhälle där mängden avfall minskar och att återbruk ökar. Här ansvarar kommunen för ett flertal åtgärder inom sina egna verksamheter och kan påverka de upphandlingar som genomförs och de rutiner som tillämpas. Alla kommunens verksamheter har ett ansvar för att minska avfallet och vara förebilder för kommuninvånarna. Avfallsplanens mål och åtgärder är utformade så att de i många fall saknar konkretiseringsnivå och mätbarhet. Detta gör att det är svårt att bedöma hur stora de positiva effekterna blir.

5.2 Nationella miljömål

Avfallsplanens mål och aktiviteter har en tydlig inriktning mot hållbar utveckling och cirkularitet. Planen går i linje med nationella miljö kvalitetsmål såväl som globala miljömål och speglar Sveriges nationella avfallsplan.

5.3 Åtgärder mot negativ påverkan

Nedan sammanfattas de åtgärdsförslag som presenterats i MKB:n. Dessa bör beaktas vid genomförande av planen för att motverka negativ miljöpåverkan och optimera positiv miljöpåverkan:

- Vid fysisk planering av både nya bostadsområden, verksamhetsområden och offentliga miljöer behöver hänsyn tas till avfallsplanering i tidigt skede. Detta för att skapa tillräckliga ytor för alla nödvändiga fraktioner så att arbetsrättsliga regler följs, för att skapa säkra, effektiva trafiklösningar för avfallshämtning och motverka buller samt för att göra det enkelt för boende och verksamheter att sortera fraktionerna.
- Tillse att återbruk och återvinning sker på ett sådant sätt att inga skadliga ämnen återförs i bruk utan fasas ut, exempelvis vad gäller återbruk av bygg- och rivningsmaterial. Detta görs exempelvis genom inventeringar av rivningsobjekt.
- I avfallsplanen lyfts ökad tillsyn som en viktig åtgärd. Tillsynsmyndigheten behöver ges möjlighet att prioritera dessa frågor genom utökade resurser för exempelvis utbildning och rutiner.
- Upphandling lyfts som ett viktigt styrmedel för att nå målen i avfallsplanen. För att nå bättre resurshållning är upphandlingar ett viktigt verktyg. Resurser och kunskap behöver prioriteras för att genomföra upphandlingar med tillräckliga krav på hållbarhet och cirkularitet.
- Vara uthållig gällande informationsinsatser eftersom beteendeförändring tar tid. Det är också viktigt att samverka med andra myndigheter, organisationer och lokalt näringsliv för att nå ut med information och kunskapshöjande insatser.
- Vid om- och tillbyggnation samt upprättning av nya återbruksstationer behöver hänsyn tas till omgivande bebyggelse och kulturmiljö. Förändringarna behöver gå i linje med och anpassas utifrån gällande översiktsplan och detaljplaner.
- Skapa en god och fungerande bygglogistik tidigt i bygg- och rivningsprojekt för att skapa så goda möjligheter som möjligt för återbruk och återvinning av bygg- och rivningsavfall.
- Det är viktigt att arbetet med nedlagda deponier fortgår med utgångspunkt från tidigare genomförd inventering, särskilt för de deponier som har hög riskklass. En ny inventering och riskbedömning skulle kunna bidra med ny kunskap som ger möjlighet

att planera framtida relevanta åtgärder för deponierna. Hänsyn behöver tas till lakvatten och utsläpp av deponigas. Eventuellt också utreda om deponigasen kan användas till energiutvinning.

- Byta ut fossildrivna avfallsfordon till fordon som drivs med förnyelsebara bränslen.
- Utreda fler ambulerande funktioner för avfallsinsamling än den i planen redan föreslagna. Detta för att minska persontransporter till och från avfallsanläggningarna.
- Inom ramen för kommunens övriga hållbarhetsarbete gynna omställning av fordonsflottan till fossilfri.
- Inom ramen för kommunens risk- och sårbarhetsarbete ta fram en klimat- och sårbarhetsutredning med beredskap för extrema väderhändelser som kan påverka avfallshanteringen.
- Arbeta kontinuerligt för att motverka spridning av invasiva främmande arter.

5.4 Sammanfattande bedömning

Sammanfattningsvis bedöms miljökonsekvenserna av genomförandet av föreslagen avfallsplan vara positiva till följd av ökad återvinning och återbruk, minskad nedskräpning samt förebyggande av avfall. De negativa konsekvenserna av genomförandet av planen är kopplade till risk för ökade avfallstransporter med ökade luftutsläpp, buller och klimatutsläpp som följd. Det finns också risk att genomförande av planen har en negativ påverkan på markanvändningen då mer mark för avfallshantering behöver tas i anspråk. Avfallsplanens inriktning bedöms ligga i linje med hållbar utveckling och de nationella miljömålen.

Det bör dock poängteras att fler av de föreslagna åtgärderna i avfallsplanen inte innehåller konkreta handlingar. Detta kan medföra svårigheter för kommunen dels att utföra åtgärderna, dels att uppnå målen och dels att utföra en adekvat uppföljning. Planen föreslår flera informationsinsatser. Det är i planeringsskedet svårt att bedöma hur genomslaget för dessa insatser kommer att bli och om de kommer leda till en förbättrad avfallshantering eller ej. Det kan alltså vara så att miljöbedömningarna i denna MKB beskriver en större positiv miljöpåverkan än vad som faktiskt sker i verkligheten.

6 Uppföljning

Uppföljning av miljöpåverkan kommer att ingå i uppföljningen av genomförandet av avfallsplanen. Avfallsplaner ska enligt 9 kap 8 § Avfallsförordningen ses över minst vart fjärde år och revideras vid behov. Gällivare kommun kommer att göra uppföljning av avfallsplanen i sin ordinarie årliga styr- och uppföljningsprocess. Detta innebär att de kommunala verksamheterna planerar in åtgärder utifrån avfallsplanen för kommande verksamhetsår, vilka sedan årligen följs upp under första kvartalet. Den nationella medborgarenkäten som genomförs vartannat år kommer också användas för uppföljning av vissa av avfallsplanens mål. Utvärdering av planen i sin helhet görs under år 2030.

Utöver detta föreslås inga särskilda åtgärder för att följa upp miljöpåverkan, utan den uppföljning som anges i avfallsplanen bedöms vara tillräcklig.

7 Referenser

- AFRY. (2023). *Bygglogistikens roll i cirkulära materialflöden*. Göteborg: AFRY.
- Avfall Sverige. (2019). *Klimatpåverkan från olika avfallsfraktioner. Rapport 2019:19*. Hämtat från <https://docplayer.se/159101889-Rapport-2019-19-avfall-sveriges-utvecklingssatsning-issn-klimatpaverkan-fran-olika-avfallsfraktioner.html>
- Avfall Sverige. (den 15 april 2024). *I mål med matavfallet*. Hämtat från I mål med matavfallet: <https://www.avfallsverige.se/fakta-statistik/insamling/matavfall/i-mal-med-matavfallet/>
- Boverket. (den 16 april 2024). *Utsläpp från bygg- och fastighetssektorn*. Hämtat från Utsläpp från bygg- och fastighetssektorn: <https://www.boverket.se/sv/byggande/hallbart-byggande-och-forvaltning/miljoindikatorer---aktuell-status/vaxthusgaser/>
- FTI. (u.å). *Statistik*. Hämtat från <https://fti.se/om-fti/statistik>
- Globala målen. (u.å). *Om Globala målen*. Hämtat från <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>
- Gällivare kommun. (2017). *Objektiv skattning av luftkvaliteten samt redovisning av luftmätning i Gällivare kommun*. Gällivare: Gällivare kommun.
- Gällivare kommun. (2023). *Kommunplan*. Gällivare: Gällivare kommun.
- Håll Sverige rent. (2022). *Skräp & Trygghet. En rapport om nedskräpning*. Stockholm.
- IVL. (2018). *Quantification of population exposure to NO2, PM2.5 and PM10 and estimated health impacts. C 317*.
- Länsstyrelsen Norrbotten. (2016). *Klimatförändringar i Norrbottens län*. Luleå: Länsstyrelsen Norrbotten.
- Naturvårdsverket. (2022). *Livsmedelsavfall i Sverige 2020. INFO-serien 8891*.
- Naturvårdsverket. (2023). *Bygg- och rivningsavfall*. Hämtat från Avfall: <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/avfall/avfallslag/bygg--och-rivningsavfall/>
- Naturvårdsverket. (den 16 april 2024). *Förbränning av fossilbaserad plast behöver minska för att Sverige ska nå sina klimatmål*. Hämtat från Förbränning av fossilbaserad plast behöver minska för att Sverige ska nå sina klimatmål: <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/plast/om-plast/plast-och-klimatpaverkan/>
- Naturvårdsverket. (den 15 april 2024). *Livsmedelsavfall i Sverige*. Hämtat från Data och statistik - Livsmedelsavfall i Sverige: <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/avfall/avfall-mat/>
- Naturvårdsverket. (den 15 april 2024). *Luftföroreningar och dess effekter*. Hämtat från Luftföroreningar och dess effekter: <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/luft/luftfororeningar-och-dess-effekter/>
- Naturvårdsverket. (den 15 april 2024). *Matavfall och matsvinn*. Hämtat från Matavfall och matsvinn: <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/avfall/avfallslag/matavfall-och-matsvinn/>

- Naturvårdsverket. (u.å). *Luftföroreningar och dess effekter*. Hämtat från <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/luft/luftfororeningar-och-dess-effekter/>
- Nordiska ministerrådet. (2015). *Climate Benefits of Material Recycling. 2015:547*.
- Sveriges miljömål. (2020). *Så fungerar arbetet med Sveriges miljömål*. Hämtat från <https://www.sverigesmiljomal.se/sa-fungerar-arbetet-med-sveriges-miljomal/>
- Sveriges Miljömål. (u.å). *Etappmålen*. Hämtat från <https://www.sverigesmiljomal.se/etappmalen/>
- Tyréns. (2017). *Kulturmiljöanalys Malmberget*. Stockholm.